

Ниwa

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 35 (2311) Год XLV

Беласток 27 жніўня 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Трывожнае святкаванне

У Супраслі свята іконы Супрасльскай Божай Маці адзначаецца 9-10 жніўня. Як кожны год, пасля поўначы, за дзве тысячы паломнікаў і шматлікае духавенства адправіліся ў катакомбы, каб памаліцца за ўпакой спачываючых там манахаў. На месцы сустрэла іх перашкода. На жалезнай агароджы, што шчыльна акаляла катакомбы, віднеў салідны замок. Улады Супрасля не стрымалі слова, дадзенага архімандрыту а. Гаўрыілу і не пусцілі праваслаўнага духавенства памаліцца ля астанкаў заснавальнікаў і іерархаў Супрасльскай лаўры. Тым больш, што сёлетняе святкаванне спалучылася з пяцісотгоддзем Супрасля і юбілеем 2000-годдзя хрысціянства.

Агароджа з'явілася дзень да святкавання. Бурмістр Марк Шутко сваё рашэнне тлумачыў аховай гістарычнага месца і бяспекай паломнікаў. А што будзе, калі тысячы людзей увойдуць у падземеллі і яны заваляцца? Або нехта скруне сабе голаў?

Архімандрят Гаўрыіл здзіўляецца такой аргументацыі. Раней дамовіўся ён з уладамі горада, якім ад года належыць пляц з катакомбамі, што на іх тэрыторыю ўвойдуць адно свяшчэннікі, як кожны год, памоляцца за ўпакой душ, спачываючых там айцоў Супрасльскай лаўры.

Сам канфлікт вакол катакомбаў існуе ўжо ад некалькіх гадоў. Канкрэтна ідзе пра змаганне за уніяцкую спадчыну. Бурмістр горада хацеў бы паставіць на катакомбах экуменічную капліцу, у якой маліліся б і праваслаўныя, і католікі.

Праваслаўная царква лічыць катакомбы з астанкамі базальнага неад'емнай часткай манастыра. Знаходзяцца яны на месцы царквы Уваскрэсення Гасподняга. Паводзіны бурмістра архімандрыт палічыў правакацыяй.

Скрыгат у святкаванні і канфлікт вакол катакомбаў за справы СМІ маланкава абляецца Беларускай. Гэта прыцягнула яшчэ большую колькасць паломнікаў. На святкаванні пабывала дзесяць тысяч пілігрымаў з трыццаці краін свету, больш за сто свяшчэннікаў, увесь епіскапат Польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы. З самога Беластока, як ніколі раней, прыйшло пяць тысяч паломнікаў.

На жаль, святкаванні пяцісотгоддзя горада Супрасля праходзілі ў зусім не экуменічнай атмасферы. Тым больш, што сам горад дасягнуў сваю велічыню і значэнне дзякуючы Супрасльскай лаўры, культу іконы Супрасльскай Божай Маці ды інтэлектуальнай і гаспадарчай дзейнасці манастыра.

Ганна КАНДРАЦОК

Пётр Нестаровіч і Магдалена Цяцёрская з экзатычнымі сувенірамі.

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Я цесна звязаны з гэтымі старонкамі

З Пятром НЕСТАРОВІЧАМ — жахаром Варшавы, выпускніком аддзялення філасофіі і журналістыкі Варшаўскага ўніверсітэта, супрацоўнікам публічнага тэлебачання TVP аб яго зацікаўленні фільмам і фатаграфіяй размаўляе Міхал Мінцэвіч.

— *Ваш бацька, Мікалай Нестаровіч, адзін з больш вядомых у Польшчы кінааператараў дакументальных карцін. Ці адтуль бярэцца Ваша зацікаўленне дакументальным кіно і фатаграфіяй?*

— Так, маё зацікаўленне дакументальным кіно перададзенае бацькам. Ад яго я браў веды і ўмеласці, карыстаўся яго вопытам. А на змест маіх прац уплыў мае мая адукацыя. У мяне філасофскі погляд на здарэнні, якія фіксуецца мною на кіна-ці фотаплёнцы.

— *Дакументальнае кіно карыстаецца папулярнасцю не толькі ў публічным тэлебачанні, але і на камерцыйных тэлеканалах. Як Вы ацэньваеце вартасць і папулярнасць кінадакумента?*

— Праца кінааператара — гэта спроба адзначыць бачаную рэальнасць на кінаплёнцы. Фатограф знаходзіцца ў больш складанай сітуацыі, паколькі яму трэба зладзіць здарэнне ў адзін момант і змясціць яго на адным здымку, без каментарыя, без тэксту. Дакументальнае кіно ацэньвае становіцца, таму што падглядае яго рэальнае жыццё, якое неаднойчы больш цікавае і атракцыйнае за тое, што можа прыдумаць аўтар кінааператара. Тэму для дакументальнай кінакарціны падбірае сам рэжысёр, а кінааператар унікае ў тэму і перадае яе ў выглядзе кадраў на кінаплёнцы. Мой бацька ўмеў ўнікаць у тэму і таму запрашаюць яго да супрацоўніцтва вядомыя кінадакументалісты, напрыклад, Анджэй Фідык, Эва Бажэнцкая ці Вальдэмар Карват. Супрацоў-

нічаў ён таксама з Тамарай Саланевіч. А я пры нагодзе дапамогі бацьку набываю вопыт, працую на другім плане, з другой камерай, або запісваю гук. Заўсёды ўдзельнічаю пры здымках, нават калі даводзіцца мне толькі падключыць кабелі. Тады ў мяне ствараецца нагода для размоў з рэжысёрам. Прымаў я таксама ўдзел у рэалізацыі фільмаў для замежных тэлеканалаў Бі-бі-сі і Дыскаверы.

— *А хто фінансуе дакументальныя фільмы?*

— У пераважнай большасці заказвае іх публічнае тэлебачанне, але гэта не вырашае праблемы, бо TVP прызначае штотраў менш грошай і не цікавіцца развіццём дакументальнага кіно. Цяпер пошукам грошай займаюцца спецыялісты, напрыклад, загадчык вытворчасці, які павінен прыцягнуць спонсараў.

— *Ваш бацька працаваў пры вядомых фільмах Анджэя Фідыка („Рускі стрыптыз“, „Парад у Карэі“, „Сон Сташка ў Тэгеране“). Над чым цяпер працуе бацька і чым Вы самі займаецеся?*

— У мінулым годзе здымаў ён фільм „Пра караля Суазіленда“ (новай краіны каля Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі). Цяпер у Маскве здымае фільм пра сітуацыю праваслаўя ў Расіі. А выключна мае работы гэта фільмы „Аднаго жыцця мала“ (1996) і „Дарога да свету“ (1998). Супрацоўнічаў я пры фільмах Эвы Бажэнцкай і Тамары Саланевіч. Апрача дакументальных фільмаў [працяг 5]

У Ціванюках

Апрача тэлефонаў у Ціванюках няма ніякіх выгад, нават дарог добрых няма. За шэсць гадоў прабывання Барбары Грыц на пасадзе солтыса ўдалося ёй упрасіць жвіру толькі на адну дарогу. Добра тое, што тры разы ў тыдзень ездзяць аб'язныя крамы — на адной з іх нават маразілка ёсць.

[рэпартаж 3]

Хто і за што змагаўся пад Грунвальдам?

Не надта мне вядома чаму сёння беларускія патрыёты ганарацца тым, што іх продкі бралі ўдзел у разбурэнні Крыжацкага ордэна. Зразумела, што крыжакі, змагаючыся за Жмудзь і панаванне над Балтыйскім морам, пагражалі літоўцам, але не беларусам.

[гісторыя 4]

... у Слоніме жыву дзядзька Гальяш

Хатка Гальяша Леўчыка нагадвала маленькі своеасаблівы музей. Усе сцены былі пазавешаны малюнкамі ў пазалочаных рамачках яго работ, фатаграфіямі, сярод якіх быў вялікі алейны партрэт самога Гальяша работы варшаўскага мастака Барвіцкага. Шмат было розных кніжак, роспісаў, старых рэчаў. Паэт цікавіўся гісторыяй Беларусі.

[біяграфія 4]

Гэй забава!

Ашаламіла выступленне лідскага калектыву Сахоняў, вельмі сімпатычнага на выгляд (тата, мама, дзве дачкі і Віталік) і прафесійна падрыхтаванага. Пані Лідзія Сахонь з сям'ёй першы раз выступіла на беларускім фэсце на Беласточчыне, у Семяноўцы.

[фэст 5]

Сорак тры гады іграў

І не дзіва, што Уладзіміра Назарку расхоплівалі на вяселлі і забавы: яго саматужна вытанчанае інструментальнае мастацтва давала нашым людзям непаўторную душэўную асалоду.

[музыкант 8]

Жніво

Папулярным сімвалам ураджаю з'яўляецца Жыцень у выглядзе ромба, ад вуглоў якога адыходзяць па два стылізаваныя жытнія каласы, нагадвае дажынкавы вянок, які сімвалізаваў паспяховае заканчэнне жніва. Таму Жыцень шанавалася ў народзе.

[фальклор 9]

Беларусь — беларусы

„И всё это связано с именем Президента...“

У мінулым годзе ў Беларусі з’явіўся літаратурна-мастацкі часопіс „Немига литературная”. Друкуюцца ў ім рускамоўныя аўтары і да гэтага часу мала хто ў Беларусі падазраваў аб існаванні гэтага выдання. Аднак пасля выхаду ў свет „Немиги литературной” № 2 (6) за 2000 год справы ў рэдакцыі павінны пайсці лепш. У гэтым нумары надрукавана „дакументальна-мастацкая” аповесць „Александр Лукашенко”. Аўтар аповесці — былы старэйшы навуковы супрацоўнік інстытута гісторыі партыі (зразумела, камуністычнай) і інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзімір Якутаў. Сам сябе ён называе кіраўніком „культурно-творчаскай фірмы «Русь Белая»”. Раней ён пісаў пра іншых дзяржаўных дзеячаў Беларусі. Пра Мікалая Галадзеда, Аляксандра Чарвякова, Сяргея Прытыцкага, Пятра Машэрава. У першай палове 90-х збіраўся ўвечкавіць вобраз Станіслава Шушкевіча. Аднак не паспеў. Улада змянілася. Пасля абрання прэзідэнтам Аляксандра Лукашэнкі, Уладзімір Якутаў пачаў пісаць пра яго аповесць. Цяжка сказаць колькі ў ёй дакументальнага, а колькі „мастацкага”. Апошняга відаць аж занадта, бо ўлады адкрыта не падтрымалі аўтара (усяму ёсць мяжа, нават падхалімажу). У мінулыя гады ўрыўкі з аповесці друкаваліся ў адыёзнай газеце „Славянский набат”. І вось аповесць надрукавана поўнасьцю. Тыраж, праўда, усяго 300 штук. Але разлік рэдакцыі часопіса правільны. Зараз любы чыноўнік, на ўсялякі выпадак, захоча трымаць на відным месцы ў сваім кабінце не толькі партрэт Лукашэнкі, але і аповесць пра яго.

А нехта, магчыма, захоча дапамагчы „Немиге литературной” матэрыяльна. Што да самога „твора”, чытаць яго не толькі смешна, але і даволі павучальна. Асабліва, што датычыць біяграфіі Аляксандра Лукашэнкі. У прадмове да аповесці аўтар піша пра свайго героя: „Получить от него какой-либо документ, говорящий о его добрых деяниях прошлых лет, весьма и весьма трудно”. Якутаў тлумачыць гэта надзвычайнай сціпласцю Лукашэнкі. Аднак цытуемая аўтарам выказанні першага беларускага прэзідэнта апраўдваюць нават падазрэнні ў сціпласці. Галоўнае слова ў Лукашэнкі — Я. „Я хорошо знаю...”, „Порядок в государстве я буду поддерживать и наводить...”, „Я чётко и последовательно реализую предвыборную программу...”, „Я глубоко убеждён...”, „Я человек спортивный...”, „Я за честность и справедливость...” і г.д.

Пачынаецца аповесць з дзяцінства героя. Многія памылкова лічаць, што Аляксандр Лукашэнка родам з Магілёўшчыны. На самой справе нарадзіўся ён 30 жніўня 1954 года ў мястэчку Копысь, што на Віцебшчыне. У той жа год яго маці пераехала ў вёску Александрыно на Шклоўшчыну. Пра бацьку будучага прэзідэнта нічога не паведамляецца. Ёсць толькі згадка, што свякроў хацела забраць хлопчыка сабе для выхавання, маці не аддала. Значыць, нейкі муж у маці Лукашэнкі ўсё ж быў. Нягледзячы на тое, што Саша рос пры, так любімай ім і аўтарам аповесці, савецкай уладзе, дзяцінства ў яго было цяжкае. У раздзеле пра першыя гады жыцця героя расказваецца пра эпізод, калі маленькі Лукашэнка разам з маці аруць зямлю. Але галодны

конь працуе дрэнна. „Саше стало очень жалко коня, он вытащил из кармана кусочек хлеба с сахаром, который утром получил от матери, и отдал животному”. Адкуль спадар Якутаў ведае такія падрабязнасці не вядома, але ён не ўтойвае іх ад чытача. „Что уж тут скрывать: с Екатерины Трофимовны сельчане брали пример во всём, особенно в воспитании сына”. Наогул герой аповесці прадстае перад чытачом любячым сынам, мужам і бацькам. Толькі застаецца не зразумелым, чаму за 6 гадоў яго жонка і маці ні разу не былі заўважаны побач з ім.

Згодна аповесці ў школе Саша Лукашэнка быў лепшым вучнем, а падчас вучобы ў Магілёўскім педагагічным інстытуце лепшым студэнтам. Аднак настаўнікам гісторыі, на якога яго вучылі, ён ніколі не стаў. Пасля атрымання дыплама Аляксандр Лукашэнка накіроўваецца на пасаду сакратара камітэта камсамола адной з школ горада Шклова. У 1975 годзе яго прызываюць у войска. Але цяжкі лёс савецкага салдата ён зведаў тэрэтычна, бо служыў інструктарам палітычнага аддзела па камсамоле ў Брэсцкім памежным атрадзе. Праз год ён звальняецца з войска і адразу зноў да „кіпучага” камсамольскага жыцця ў якасці сакратара камітэта камсамола горпрадгандлю горада Магілёва. У 1977 годзе герой аповесці ўжо інструктар Кастрычніцкага райвыканкама Магілёва. Пасля адказны сакратар раённага таварыства „Веды”. Як сцвярджае сам аўтар, гэта была „созданная ЦК КПСС научно-общественная организация, строго контролируемая и подотчётная идеологическим отделам партии”. Лукашэнка раз’язджае па Магілёўшчыне і чытае лекцыі. У жніўні 1980 года ён зноў спатрэбіўся савецкаму войску. Два гады вучыў маладых танкістаў любові да камуністычнай партыі ў якасці палітрука роты. Пасля дэмабілізацыі ў 1982 годзе каля года займае пасаду намесніка старшыні калгаса „Ударник” Шклоўскага раёна. Затым намеснік дырэктара камбіната будматэрыялаў у Шклове. У 1985 годзе партыя вяртае Лукашэнку на вёску. Ён займае пасаду вызваленага сакратара партыйнага камітэта калгаса імя Леніна Шклоўскага раёна. Не цяжка зразумець, што да перабудовы Аляксандр Лукашэнка ішоў па натуральным для

партыйнага наменклатуршчыка шляху. Не вядома якіх вяршынь на ім ён дасягнуў бы, каб не перабудова. Але 27 сакавіка 1987 года Шклоўскі райкам партыі прызначае яго старшынёй калгаса „Гарадзея”. І вось апавядаючы пра гэты эпізод у жыцці свайго героя аўтар аповесці робіць яму дрэнную паслугу. Ён сцвярджае: „Сам главный реформатор М. С. Горбачёв прислушивался к его мнению. Некоторые очень важные вопросы по сельскому хозяйству были приняты ЦК КПСС, основываясь на заключении директора совхоза «Городец» Могилёвской области”. Чытач, відаць, павінен уявіць сабе наступную карціну: Сядзіць у Крамлі Гарбачоў з сваімі міністрамі і не ведае, як рэфармаваць сельскую гаспадарку. І раптам успамінае пра забыты Богам калгас у Беларусі і тэрмінова загадвае даведацца, што параіць малады старшыня. Але не гэта галоўнае. Калі верыць аўтару, дык атрымоўваецца — вінаваты ў развале сельскай гаспадаркі Савецкага Саюза Аляксандр Лукашэнка — дрэнна раіў. А ўсе беды патрыёты СССР звалілі на Гарбачова. Якутаў цытуе Лукашэнку: „(...) у власти в Советском Союзе стоял разномыслие. И он явился первопринципиальной развала. И то, что переживаем тяжёлые времена, особенно в экономике, с моей точки зрения, во многом predetermined тот человек”. Не даспадобы Гарбачоў і аўтару аповесці. „Предательство друзей, двуличие, ложь, пресмыкание перед Западом и самолюбование — вот лишь некоторые его политические выкрутасы на политическом олимпе Советского Союза”. Наогул ці не трэць аповесці займае брудная лаянка на расійскіх дэмакратаў, на беларускую інтэлігенцыю і апазіцыю. Без грэху толькі Аляксандр Лукашэнка. Чаго варты толькі назвы раздзелаў аповесці: „Труд во имя Родины” (гэта пра камсамольскую і партыйную кар’еру героя), „С добром и любовью к народу”, „Наставник молодежи”, „Объединитель славян”.

З гэтых назваў можна зразумець, пра што піша Якутаў распавядаючы аб гадах прэзідэнцтва Аляксандра Лукашэнкі. Цікава, ці заўважаць нарэшце аддаёнага біёграфа ў Доме ўрада. Як-нікак, праз год прэзідэнцкія выбары.

Зміцер КІСЕЛЬ

Чаго вам хочацца, панове?

Галоўнай палітычнай тэмай на Беларусі зараз з’яўляюцца будучыя выбары ў Лукашэнкаўскую „палату”, ці як гавораць улады — у „парламент”. Апошнім вельмі хочацца, каб выбары былі прызнаны легітымнымі цывілізаваным светам, і як наступства гэтаму быў прызнаны „парламент” і ўсе рашэнні ім прынятыя. Для гэтага неабходна ў першую чаргу наяўнасць замежных назіральнікаў на выбарах і ўдзел у іх апазіцыі. Але Лукашэнкаўскі рэжым не хоча ісці ні на якія кампрамісы. У выніку дэлегацыя Парламенцкай Асамблеі Савета Еўропы, якая знаходзілася ў Беларусі з 31 ліпеня па 4 жніўня прыняла рашэнне не рэкамендаваць Савету Еўропы накіроўваць сваіх назіральнікаў на выбары. Што да апазіцыі, дык яшчэ 2 ліпеня ІV Кангрэс дэмакратычных сіл прыняў рэзалюцыю, згодна якой дэмакратычныя партыі не будуць прымаць удзелу ў выбарах як арганізацыйныя структуры і не будуць вылучаць сваіх сяброў

у якасці незалежных кандыдатаў у выпадку невыканання ўладамі чатырох асноўных умоў (наданне парламенту рэальных паўнамоцтваў, прывядзенне выбарчага заканадаўства ў адпаведнасць да еўрапейскіх стандартаў, забеспячэнне доступу апазіцыі да дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі і адмова ад палітычных рэпрэсій). На кангрэсе амаль усе выступоўцы казалі, што ўдзел у выбарах, якія будуць праходзіць па сцэнарыі ўлад, можа прывесці да страты незалежнасці Беларусі.

Рэжым на саступкі не пайшоў. Дзяржаўная прапаганда пачала даводзіць, што выбарчы закон у Беларусі самы дэмакратычны і апазіцыя (акрамя „радыкальнай”) будзе выстаўляць сваіх кандыдатаў, калі не ад партый дык як незалежных. Хутка пачалі шукацца кандыдаты на „апазіцыянераў”. Імі сталі камуністы і ліберальныя дэмакраты. Але дэмакратычная апазіцыя сцвярджае, што галоўнае не выбарчы закон, а тое, куды выбі-

раюць. Лукашэнкаўскі „парламент” не мае ніякіх рэальных паўнамоцтваў. Самастойна ён нічога вырашыць не можа. У такой сітуацыі прысутнасць у „палаце” прадстаўнікоў апазіцыі бессэнсоўная і толькі дасць магчымасць легалізаваць рэжым Лукашэнкі.

Аднак улады напэўна добра ведаюць некаторых „шчырых беларускіх патрыётаў”. Зараз ім не трэба будзе шукаць „апазіцыю”. Яна сама ідзе да іх. Днямі Цэнтральны Камітэт Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Народная Грамада) прыняў рашэнне не перашкаджаць сваім сябрам вылучацца незалежнымі кандыдатамі. Адначасова ЦК БСДП (НГ) сцвярджае, што не будзе вылучаць кандыдатаў ад партыі, і заклікае міжнародныя арганізацыі не дасылаць сваіх назіральнікаў на выбары. Сацыял-дэмакраты быццам бы хочучы выкарыстаць выбары для папулярызацыі ідэй партыі сярод насельніцтва, і выявіць парушэнні, якія будуць рабіць улады. А як з небяспэкай незалежнасці Беларусі? Як у рэшце рэшт з думкай падаўляючай большасці дэлегатаў Кангрэса дэмакратычных сіл? Час пакажа, якім чынам сацыялісты будуць тлумачыць людзям пра нелегітымнасць „палаты” і адначасова агітаваць за сваіх кандыдатаў у яе.

Пачаліся ваганні і ў Аб’яднанай грамадзянскай партыі. Але, згодна з паведам-

леннямі ў друку, „грамадзяне” ставяць перад сваімі сябрамі, жадаючымі паўдзельнічаць у „выбарчым фарсе” (словы з рэзалюцыі Кангрэсу дэмакратычных сіл — аўт.), прыпыніць сяброўства ў партыі.

Магчыма на рашэнні БСДП (НГ) і АГП паўплывала дзейнасць кіраўнікоў місіі АБСЕ ў Беларусі, спадароў Віка і Рывалье, якія напрыканцы ліпеня ездзілі па рэгіёнах і ўгаворвалі апазіцыю прымаць удзел у выбарах. На што Кансерватыўна-хрысціянская партыя БНФ на чале з Зянонам Пазыняком адказала заявай, у якой патрабуецца ні больш ні менш „спыніць антыбеларускую і антыдэмакратычную дзейнасць кіраўніцтва Кансультацыйна-назіральнай групы АБСЕ ў Мінску”. Віка з Рывалье зразумець можна. Магчыма ім надакучыла разбірацца ў праблемах Беларусі з яе дзіўным народам і неспаспадобай апазіцыі. Трэба давесці справу хоць да якога-небудзь заканчэння і з’ехаць спакойна дахаты. Але ў якую гульню вырашылі пагуляць некаторыя апазіцыянеры?

Надаўна беларускае тэлебачанне з давальненнем паведамляла, што кандыдатам у дэпутаты стаў „адзін з лідэраў апазіцыі” Генадзь Грушавы. А як пераконаўча казаў спадар Грушавы пра каштоўнасць незалежнасці на Усебеларускім з’ездзе за незалежнасць 29 ліпеня!

Зміцер КІСЕЛЬ

15 жніўня 2000 года на 69 годзе жыцця памёр

Васіль БАШЧЭЎСКІ,

журналіст „Нівы” ў 1956-1960 гадах.

Словы шчырага спачування сям’і Нябожчыка

з прычыны напатаўшага іх гора выказвае рэдакцыя „Нівы”.

У Ціванюках

Ходзячы па Ціванюках пабачыў я на адной хілай хатцы солтысаву шыльду. На неабгароджаным панадворку гулялі ўбога апранутыя дзеткі, а жанчына была занята сціркай. Высветлілася, што яна з'яўляецца там солтысам; называецца Барбара Грыц. Гутарка пачалася

ад нараканняў, бо, як можна здагадацца, радавацца там няма чаму, асабліва ў сённяшніх рэаліях. Першая бяда, гэта брак тэлефона. Спярша не пісалася, бо дарага — 850 злотых, а дома пяцёра дзяцей, а калі сястра, якая цяпер у Бель-

гіі, абяцала дапамогу, тады солтысу адмовілі, бо запозна ўжо было; тлумачылі, што плана няма. Адмовілі не толькі ёй, але і яшчэ пяці асобам, у тым ліку і інваліду першай групы, сын якога з'яўляецца камендантам паліцыі ў Гарадку. Калі солтыс звярталася за дапамогай у гэтай справе да вайта, той адказаў, што тэлекамунікацыя яшчэ будзе шукаць ахвотных на пастаўку тэлефона, бо ж у Юшкавым Грудзе здалі ў карыстанне новую тэлефонную станцыю.

Апрача тэлефонаў у Ціванюках няма ніякіх выгад, нават дарог добрых няма. За шэсць гадоў прабывання Барбары Грыц на пасадзе солтыса ўдалося ёй упрасіць толькі на адну дарогу; скінулі туды крыху жвіру. Добра тое, што тры разы ў тыдзень ездзяць аб'язныя крамы — на адной з іх нават маразілка ёсць. Але зімою, калі ўпадзе снег і не расчысцяць дарог, Ціванюкі адрэзаны ад свету.

Абстаноўку ўскладняе яшчэ і тое, што вёска расцярушана па калёніях, якіх тут дзевяць: Ціванюкі, Кардашы, Матушы, Тагі, Палавінчыкі, Калеснікі, Самойлікі, Акалейчыкі і Назаркі. У вёсцы прапісаны каля дзевяноста душ, а пастаянна пражывае шэсцьдзесят. Амаль усе — пенсіянеры; некаторыя з іх перапісалі зямлю на гарадскіх дзяцей і самі крыху яе абрабляюць. Ёсць тры гаспадаркі — на дзвюх гаспадарцаў кавалеры, а толькі адна сямейная — у спадарыні солтыс.

Гаспадарка Барбары Грыц гэта конік, дзве ялавя кароўкі, трохі птаства і крыху зямлі. Жыве яна дзякуючы дапамозе грамадскай апекі на дзяцей і падтрымцы пражываючых за мяжою сёстраў. Згаданыя дзеці — адзіныя

ў вёсцы. Пяцёра іх: наймалодшаму паўтара годзіка, а найстарэйшае пойдзе ў другі клас гімназіі. У школу ў Новую Волю і Міхалова дзяцей давозіць з Юшкавага Груда аўтобус; тры кіламетры да Юшкавага Груда трэба ім дабірацца самім.

Школа ў Новай Волі пабудзе мо яшчэ з два гады. І лёс асяродка здароўя ў Юшкавым Грудзе неперспектыўны — яго таксама маюць закрыць. Ужо цяпер лекарка прыязджае толькі два разы ў тыдзень.

Пастаянную працу мае толькі адзін чалавек — працуе ён у дарожнай службе. Апошнія працуюць часова, сезонна — у іх ліку і муж Барбары Грыц.

У вёсцы пад дзесятку кавалераў, у іх

ліку згаданыя два гаспадары. Тыя два маюць трактары, якіх у вёсцы можна налічыць каля пяці, а адзін нават камбайн мае. У вёсцы адзін матацыкл і тры самаходы — старыя *граты*. Уласнік камбайна не мае самахода — маці не дазваляе яму купіць самаход, бо п'е. Робіць гэта не адзін ён — у апошнім часе чатырох памерлі ад гарэлкі; аднаго Барбара Грыц знайшла раніцай на сваім балоце, калі дабытак выводзіла.

Кароў у вёсцы мала, а коней на пальцах можна палічыць. Больш за дзесяць хат пустых стаіць.

— Адзін лес кругом, як на пустыні, — падводзіць размову Барбара Грыц.

Аляксандр Вярбіцкі
Фота аўтара

Малако з „Зялёных лёгкіх” Польшчы

Кубачкі кефіру, ёгурту ці смятаны са знакам „Зялёныя лёгкія” Польшчы на ўпакоўцы — гэта гарантыя, што мы купілі смачны і здаровы прадукт. Гэтакі знак можа на ўпакоўках сваіх малочных артыкулаў ужываць — як адна з нешматлікіх у нашай краіне — малачарня ў Бельску-Падляшскім. Гэты сімвал з'яўляецца гарантыяй таго, што малочны прадукт паходзіць з экалагічна чыстай зоны і мае самую высокую якасць.

Малочна-таварнае прадпрыемства ў Бельску-Падляшскім існуе ад 1954 года. Абслугоўвае яно адзінаццаць гмін, распаложаных у далінах Буга, Нарвы і Нурца. Адсюль паступае найбольшая колькасць высакакаснага малака. Тут шмат дабраякасных сенажаў і іншых зялёных угоддзяў. Таму і якраз тут гадуецца многа быдла.

Сяляне спецыялізуюцца ў гадоўлі малочных кароў. Цяпер ад 500 гаспадароў малако возіць аўтацыстэрнамі з панадворкаў. Зараз 83 працэнты малака мае найвышэйшую якасць — клас экстра.

Новая інвестыцыя ў Нараўцы

Летам гэтага года пачалася ў Нараўцы пабудова аб'екта пагранічнай заставы. Будаўнічая плошча знаходзіцца пры вуліцы Новай.

Узводзяцца тут 3 будынкі: казарма, сталовая і жыллёвы дом. Будова ідзе ў хуткіх тэмпах. Шмат беспрацоўных знайшло тут заняткі.

З Нараўкі да граніцы ў Масеве добрых 13 кіламетраў. Такую адлегласць пагранічнікі будуць пераадоляваць на аўта-транспарце. Цікава прыгадаць, што пасля вайны ў 1945-1955 гадах пагранзастава існавала ў Масеве. Тады пагранічнікі ездзілі з Масева ў Нараўку коннай двухколкай або хадзілі пешшу. У той жа далёкі час пагранічнікі з Масева вялі ў навакольных вёсках культурна-асветную

Павялічваецца таксама група „элітных” пастаўшчыкоў, якія на працягу года прадаюць прадпрыемству звыш 100 тысяч літраў сырадою.

Сёлетняя засуха не астанецца аднак без уплыву на колькасць скупленага малака. Адчуваецца недахоп кармоў. Прадпрыемства арганізуе пастаўкі яго з іншых ваяводстваў. Можна атрымаць грошы на неабходныя патрэбы ў лік будучых паставак малака.

Ва ўмовах рыначнай канкурэнцыі бельскі малочна-таварны кааператыву „Бельмлек” супольна з такім жа кааператывам „Млекавіта” з Высокага-Мазавецкага завязалі суполку пад назвай „Млекавіта-Бельмлек” з сядзібай у Бельску-Падляшскім. Такое рашэнне гарантуе стабільнае развіццё бельскага прадпрыемства. У супольнай фірме працуе каля 300 рабочых. Малочныя вырабы „Млекавіты-Бельмлека” вядомыя спажыўцам не толькі ў Падляшскім ваяводстве, але таксама ў Сілезіі, Ольштыне, Любліне і Жэшаве. (яц)

працу. Мелі яны сваю кінаперасоўку і дэманстравалі жыхарам бясплатныя фільмы, пераважна на ваенную тэму. Ладзілі таксама ўрачыстыя вечарынікі з нагоды дзяржаўных святкаванняў. Гэта вельмі падабалася моладзі і дзецям. Пры гуках прайгравальніка можна было патанцаваць і пачуць папулярныя тады мелодыі. Гэты факт немалаважны таму, што тады яшчэ ў Нараўчанскай гміне не было электрычнага святла. Мала хто меў радыёпрыёмнік на батарэю.

У сярэдзіне 50-х гадоў дзяржава чамусьці ліквідавала пагранзаставу ў Масеве. У казарменных будынках потым доўгі час змяшчалася мясцовая падставовая школа.

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

Гаспадарка Гайнаўшчыны

Гаспадарчая дзейнасць на тэрыторыі Гайнаўскага павета абапіраецца, у галоўным, на дрэваапрацоўчых прадпрыемствах. Другое месца, паводле вытворчасці, займаюць фірмы, якія перапрацоўваюць сельскагаспадарчую прадукцыю, а таксама машынабудаўнічыя і рамонтныя заводы. У 1999 годзе на Гайнаўшчыне зарэгістраваных было 308 вытворча-паслуговых і 979 паслугова-гандлёвых суб'ектаў гаспадарання.

Гаспадарчыя лясы Белавежскай пушчы (звыш 52 тыс. гектараў) знаходзяцца ў распараджэнні трох надзяніцтваў: Броўск, Белавежа і Гайнаўка. На патрэбы гаспадарчай дзейнасці найчасцей высякаюць у іх бярозу, хвою, вольху і асіну. Драўніну выкарыстоўваюць у Акцыянерным таварыстве „Фурнэль”, звыш дзесяці сярэдняй велічыні прадпрыемствах (10-100 працаўнікоў) і каля 180 малых суполках. У самых малых прыпушчанскіх фірмах працуе па некалькі чалавек, а часта толькі сам уласнік. Карыстаючыся мясцовай сыравінай выконваюць яны мэблю, будаўнічую сталючку і абсталяванне кватэр. Суполкі сярэдняй велічыні і вялікія прадпрыемствы выпускаюць мэблю і паўфабрыкаты, а таксама экспартуюць часткова перапрацаваную драўніну. Самая вялікая небяспекай для малых і сярэдніх прадпрыемстваў можа стаць абмежаванне доступу да сыравіны з Белавежскай пушчы, у выніку чаго панізіцца іх рэнтабельнасць.

Прадпрыемствы перапрацоўкі сельскагаспадарчай прадукцыі прадаюць свае прадукты на Гайнаўшчыне. Малочныя, хлебабулачныя і кандытарскія вырабы карыстаюцца попытам у мясцовага насельніцтва. Гайнаўскі Малочны кааператыву намерваецца больш пла-

ціць за сыравіну найлепшай якасці і павялічаць асартымент сваёй прадукцыі. Пякарні ў Гайнаўскім павеце — прадпрыемствы прыбытковыя. Могуць яны павялічыць прадукцыю на 30% без дадатковага найму работнікаў. Клопаты з продажам маюць фірмы, якія пякуць здобу і пірожнае. Яны вымушаны пераходзіць на прадукцыю пернікаў і булачак.

На Гайнаўшчыне зарэгістраваных 46 прадпрыемстваў, якія выпускаюць металічныя вырабы, машыны і абсталяванне, у галоўным, для сельскай гаспадаркі і лесаводства. Самы лепшы прыбытак дае прадукцыя катлоў для цеплавой энергетыкі, а непрыбыткавай становіцца выконванне запасных частак для сельскагаспадарчых машын.

Найбольш вытворча-паслуговых прадпрыемстваў працуе ў Гайнаўцы (191) і гмінах Гайнаўка (55), Белавежа (15) і Нарва (15), а самая вялікая колькасць паслугова-гандлёвых суполак паўстала ў Гайнаўцы (702), гмінах: Белавежа (67), Кляшчэлі (56) і Чыжы (49). Каля 40% жыхароў Гайнаўшчыны было занятых у галінах прамысловай вытворчасці і будаўніцтве, а звыш 20% — у паслугах і гандлі. Паводле апытання наконт магчымасцей развіцця прадпрыемстваў Гайнаўшчыны, 56% прадпрыемстваў заявілі, што будуць намагацца ўтрымаць прадпрыемствы на сённяшнім узроўні, каля 20% намерваецца далей развіваць свае фірмы, а ўсе астатнія плануюць абмяжоўваць або ліквідаваць прадукцыю. Рэспандэнты мяркуюць, што на адсталасць у прамысловым развіцці рэгіёна мелі ўплыў гістарычныя фактары, слаба развітая інфраструктура і недахоп вонкавага капіталу.

Аляксей МАРОЗ

На вуліцы 3 Мая ў Слоніме жыў дзядзька Гальяш

Гальяш Леўчык сярод удзельнікаў слонімскага хору, 1905 г.

Цяпер вуліцы з такою назваў у Слоніме няма, яна называецца інакш — Чырвонаармейская. А дзядзька Гальяш — ні хто іншы, як выдатны беларускі паэт, калекцыянер, мастак і музыкант Гальяш Леўчык (Ілья Міхайлавіч Ляўковіч). Няма на Чырвонаармейскай вуліцы і хаткі, дзе жыў Гальяш Леўчык. Гэта была не хатка, а цуд! Цяпер там, дзе яна стаяла, знаходзіцца Слоніменскі аўтарамонтны завод. Праект гэтай хаткі склаў і яе будаваў у 1920 годзе сам паэт, разабраўшы старую бацькаву хату. Яна прастаяла да пачатку 60-х гадоў, але пасля была знесена, бо пашыралася тэрыторыя завода. Шкада, а мог бы быць там добры музей нашаму паэту.

Хатка Гальяша Леўчыка нагадвала маленькі сьвоеасаблівы музей. Усе сцены былі пазавешаны малюнкамі ў пазалочаных рамачках яго работ, фатаграфіямі, сярод якіх быў вялікі алейны партрэт самога Гальяша работы варшаўскага мастака Барвіцкага. Шмат было розных кніжак, распісаў, старых рэчаў. Паэт цікавіўся гісторыяй Беларусі, збіраў народную творчасць, калекцыяніраваў усё беларускае — кнігі, паштоўкі, значкі, музычныя інструменты. Ды і сам добра іграў на гітары, скрыпцы і акарыне.

Падобны музей беларускай літаратуры і мастацтва быў і ў ягонай кватэры ў Варшаве. Летам Гальяш Леўчык жыў у Слоніме, а зімою — у сталіцы Польшчы.

Захаваўся ўспамін Зоські Верас, які яна напісала ў 1984 годзе, пра варшаўскую кватэру Гальяша Леўчыка: „Адзін даволі вялікі пакой, даўгі-даўгі, з адным акном. Пакой здаваўся вузкім таму, што адна яго сцяна была адбудаваная даволі шырокімі паліцамі ад падлогі да столі. І на іх кніжкі, кніжкі... Сапраўды бібліятэка вялікая, цікавая і каштоўная. Сабрана хіба ўсё, што выйшла з друку ў беларускай мове. Усе гадавікі „Нашай нівы“ ад самага яе пачатку, „Гоман“, некалькі нумароў „Мужыцкай праўды“, Францішак Багушэвіч: „Дудка...“, „Смык...“, „Сялянка“ Дуніна-Марцінкевіча ды іншыя яго творы..., Купала, Колас... Усё, што выдала Суполка „Загляне сонца і ў наша ваконца“... І ўсе тамы „Lud białoruski“ М. Федароўскага, падараваныя Гальяшу Леўчыку аўтарам... Усе паліцы ўпрыгожаныя партрэтамі пісьменнікаў, паштоўкамі, краявідамі... Шмат з таго было купленым, але шмат і падараваным аўтарамі ды знаёмымі“.

З Варшавы зноў вернемся ў Слонім, дзе жыў наш дзядзька Гальяш. Дзядзька Гальяшом яго звалі маладзейшыя слоніменскія паэты, мастакі, музыканты. У доміку №73 на вуліцы 3 Мая ў Слоніме часта бывалі паэты Анатоль Іверс, Сяргей Хмара, Сяргей Новік-Пяюн, мастак Антон Карніцкі, а таксама Ядвіся. Так-так, тая самая Ядвіся, аб якой пісаў Якуб Колас у апавесці „У палескай глушы“. Пра гэта пры жыцці не раз расказваў Сяргей Новік-Пяюн. Ён нават меў сустрэчу з Ядвісяй, іх пазнаёміў Гальяш Леўчык. Ядвіся, сапраўды, жыла ў Слоніме на Ружанскай вуліцы. Прозвішча ў яе было — Бараноўская. Яна пісала вершы і друкавала ў „Нашай ніве“ пад псеў-

Гальяш Леўчык.

данімам „Юстына“. У 1945 годзе Ядвіся пакінула горад над Шчарай і выехала ў Польшчу. Як склаўся яе далейшы лёс, невядома.

Да Гальяша Леўчыка ў Слонім прыязджалі многія беларускія дзеячы. Гасцявалі ў яго хатцы мастак Язэп Драздовіч, пісьменніца і дзеячка Зоська Верас, фалькларыст і кампазітар Антон Грыневіч, Міхась Лынькоў, Адам Станкевіч і нават зязджаў Янка Купала. А было гэта 14 лістапада 1939 года. Пясяяр вяртаўся з Беластока з Народнага сходу Заходняй Беларусі. Па дарозе на Мінск ён заехаў у Слонім, бо ведаў, што тут жыве Гальяш Леўчык. На сваім „Шаўрале“ Янка Купала пад'ехаў да хаткі паэта, дзе яны сустрэліся. Пасля гутаркі Янка Купала запрасіў Гальяша ў „Першы беларускі рэстаран“, які знаходзіўся ў цэнтры Слоніма. Яны паабедалі разам і развіталіся. Больш у жыцці ім сустрэцца не давялося.

(закачэнтэ будзе)

Сяргей ЧЫГРЫН

Хто і за што змагаўся пад Грунвальдам?

Адказ на такое пытанне яшчэ нядаўна быў даволі просты. Палякі пісалі, што пад Грунвальдам змагаліся з немцамі за незалежнасць свае краіны, а пры нагодзе абаранілі таксама Літву. У літоўскай гістарыяграфіі пра ўдзел палякаў у гэтай бітве часам нават не згадвалася, не ўспамінаючы ўжо пра беларусаў, якіх, паводле літоўцаў, тады нават не было. У расійскай гістарыяграфіі падкрэслівалася вырашальная роля ў грунвальдскай бітве смаленскіх палкоў і дапаможная палякаў і літоўцаў. Усе, значыць, палякі, літоўцы і рускія, падкрэслівалі свой удзел у бітве пад Грунвальдам неабходнацю абароны ад нямецка-крыжацкай агрэсіі.

У нямецкай гістарыяграфіі справа Грунвальда выглядала больш складана. За выключэннем гітлераўскага перыяду, калі крыжакоў лічылі роданачальнікамі эсэсаўцаў, найбольш пісалася пра іх як пра пачынальнікаў цывілізацыйных пераўтварэнняў у паўночна-ўсходняй Еўропе. Рыцары-манахі, якія ў XII стагоддзі апекаваліся нямецкімі паломнікамі на Святой Зямлі, у наступных двух стагоддзях на паганскай лясістай тэрыторыі пабудавалі — пішацца нямецкімі гісторыкамі — амаль сто гарадоў і амаль сто замкаў, балоты і дзікія лясны пераўтварылі ў пшанічныя нівы. Далучылі гэту тэрыторыю да заходняй цывілізацыі. У выніку здрады хрысціянскага лагера палякамі і далучэння іх да руска-паганскай кааліцыі, развіццё гэтай цывілізацыі было спынена.

У Беларусі памяць пра грунвальдскую бітву ажывае з году ў год. Прыпамінаюцца харугвы і рыцары беларускай зямлі, якія змагаліся пад вялікім князем Вітаўтам. Ажываюць легенды пра збройны чын нашых продкаў. Арганізуюцца рыцарскія брацтвы, якіх члены і ў гэтым го-

дзе бралі ўдзел у рэканструяваных грунвальдскіх змаганнях. Крыжакі надалей сімвалізуюць універсальнае зло, з якім рыцар павінен змагацца.

У польскай, літоўскай, беларускай ці расійскай гістарыяграфіях вельмі мала сур'ёзных прац пра сам Крыжацкі ордэн, пра іх дзяржаву, створаную на прускай і яцвяжскай зямлі. Нават ва ўніверсітэцкіх падручніках дамінуе міфалогія. Пішацца ў іх пра крыжацкую навалу, якая залівала польскія і літоўскія землі. Тым часам рыцараў-крыжакоў ніколі не было больш за тысячу чалавек. Пад Грунвальдам толькі кожны трыццаты рыцар, які змагаўся супраць арміі Ягайлы і Вітаўта, быў крыжаком. Пераважную большасць войск Тэўтонскага ордэна складалі рыцары з усяе Еўропы. Былі там немцы, французы, фламандцы, скандынавы, шатландцы, іспанцы, італьянцы, англічане. На другім баку былі палякі, беларусы, літоўцы, татары, украінцы і чэшскія наёмнікі. Чэшскія добраахвотнікі змагаліся таксама пад камандаваннем магістра Ордэна Ульрых фон Юнгінгена. Несумненна была гэта вайна Еўразіі з заходняй Еўропай.

Бітва пад Грунвальдам вялася Ягайлам паводле татарскай тактыкі і татара-мангольскіх прыняццяў. Еўрапейскі рыцарскі цырыманіял, якога прытрымліваўся магістр Ордэна, не рабіў на літоўскіх князях ніякага ўражання, быў ім зусім чужым. Ваенны вопыт так Ягайлы, як Вітаўта быў дасягнуты ў змаганні з татараў і Масквой. А некалькі Масква была дзяржавай, якая пасля двухсотгадовага зняволення адарвалася ад мангольскай імперыі, усё ў ёй было прасякнута азіяцкай традыцыяй. Не абазначае гэта, што мангольскае войска было тады горшым за еўрапейскае. Наадварот. Нідзе еўрапейскае ры-

царства не магло стрымаць поля ў сутыкненні з татара-манголамі. Азіяцкае войска было лепей арганізаванае, больш мабільнае, мела выразна акрэсленае камандаванне. Еўрапейскія рыцары, закутыя ў цяжкія жалезныя даспехі, прайгрывалі ў XIII і XIV стагоддзях усе важнейшыя бітвы. Пачалі час ад часу выйграваць бітвы, калі прысвоілі сабе ваеннае майстэрства манголаў.

Пад Грунвальдам Ягайла поўнацю выкарыстаў татара-мангольскую тактыку камандавання. Вялікі магістр Ульрых фон Юнгінген еўрапейскім звычайам сам веў свае харугвы ў бой, Ягайла ў тым часе стаяў на ўзгорку, так як татарскі камандзір, і кіраваў сваім войскам. Перад бітвай еўрапейскія каралі і князі найчасцей пасылалі сваім ворагам рыцарскія сьвечніры. Так учыніў магістр Ордэна. Ягайла, як пісаў польскі летапісец Ян Длугаш, прыняў у падарунак два мячы, але ў замен не даў нічога. Крыжацкае войска згодна з еўрапейскай традыцыяй выйшла ранкам на адкрытае поле, чакаючы там ягайлавых харугваў. Еўрапейскія рыцары стаялі так амаль да абеду, маючы на сабе дваццацікілаграмныя даспехі. Было гэта ў сярэдзіне лета, у спякотны ліпеньскі дзень. Ягайла тым часам трымаў сваю армію ў лесе. Ведаў, што крыжакі атакаваць там не будуць. Пачаў бітву, калі еўрапейскія феадалы ледзь трымаліся на конях. Спачатку кінуў супраць іх татараў і літоўцаў, але не дзеля змагання, а толькі каб парваць крыжацкія калоны. Тыя, якія рушылі супраць татараў, не мелі ніякіх шанцаў іх дагнаць, а пасля пару кіламетраў шалёнай пагоні, коні ездакоў і яны самі былі амаль выключаны з бітвы. Перамогу Ягайлу прынесла выкарыстанне пару тысяч парабкаў, слугаў, якіх

галоўнай задачай было абслугоўванне рыцараў перад бітвай. З калодамі дрэва ў руках, сякерамі, віламі кінулі яны да харугвы, якую веў магістр Юнгінген. Найвышэйшы феадал Ордэна быў забіты парабкамі польскіх рыцараў. Гэта была прыніжаючая смерць для рыцара.

Пасля Грунвальда сапраўды памяняўся кірунак развіцця паўночна-ўсходняй Еўропы. Ордэн ніколі ўжо не адбудаваў сваю прэстыжнасць, а затым і сілу. Купцы з захаду Еўропы на доўгія гады парвалі кантакты з паўночным усходам кантынента. Не ўзніклі тут ужо новыя гарады, дарогі. Разам з падзеннем Ордэна на ўсходзе Еўропы пачала замацоўвацца еўраазіяцкая цывілізацыя. Феадалізм, які на захадзе вельмі хутка ішоў да заняпаду, а мяшчане вырасталі на галоўную грамадскую сілу, на ўсходзе з году ў год замацоўваўся. Найбольшым пераможцам пад Грунвальдам несумненна стала Польшча. Пару гадоў пазней у выніку чарговай вайны атрымала гданьскі калідор і доступ да мора. Найбольшай паслядоўнасцю Грунвальда была, аднак, змена геапалітыкі ў гэтым кутку Еўропы. Загінула раўнавага сіл, якая існавала паміж Ордэнам, Польшчай і Вялікім княствам Літоўскім. Пачаўся працэс пастаяннай палітычнай маргіналізацыі Княства, якое ў канцы пераўтваралася ў *крэсы усходне*.

Не надта мне вядома чаму сёння беларускія патрыёты ганарацца тым, што іх продкі бралі ўдзел у разбурэнні Крыжацкага ордэна. Зразумела, што крыжакі, змагаючыся за Жмудзь і панаванне над Балтыйскім морам, пагражалі літоўцам, але не беларусам. З усю суседзяў, якія хацелі „апекавацца“ беларускай зямлёй, яны найменш былі гэтым зацікаўлены. Дамінуючая ад некалькіх стагоддзяў у Беларусі азіяцкая палітычная традыцыя не прынесла добрых вынікаў.

Яўген МІРАНОВІЧ

Гэй забава!

Каля 600 асоб сабралася на „Людowym фэстыне” ў Семяноўцы „на Панцеляймона”. І хоць амаль ад самога пачатку збіралася на дождж, пагрэзліва шамацелі лісты дрэў пры будыніне агромністай, харошай школы (на жаль, ужо толькі шасцігодкі), і старыя, і малыя чакалі беларускіх спеваў. У гэты раз афіцыйных асоб не было зашмат — якраз тыя, хто сапраўды спрыяе беларускай культуры. Войт Нараўчанскай гміны Мікола Павільч

уганараваны быў прыгожым пірагом, які ўручылі яму дзяўчаты з беларускага сямейнага калектыву Сахоняў з Ліды. Спонсарам імпрэзы было РЗУ і была нагода яшчэ раз папракнуць ваяводскія ўлады, якім да лямпачкі беларуская, і ўвогуле, культура.

Пад хмарнеючым небам (некаторыя слухачы цяплява моклі пасля без парасонаў) выйшлі на сцэну калектывы „Ас” (апроч песні, многа гумару і жывога дрыгу), ляўкоўскія „Цаглінкi”, нараўчанскі калектыв народнай песні, першы раз у Семяноўцы „Чыжвяне” з Чыжоў пад кіраўніцтвам Міхася Аўхімені, „Об-

Што там непагода, калі радасць у народа!

Я цесна звязаны з гэтымі старонкамі

[1 працяг]

маў прымаў я ўдзел у рэалізацыі каля Плэсак мастацкага кінафільма Тамары Саланевіч „Крэсавая балада” аб настальгіі па мінулым.

— У фільмах, пры якіх Вы працавалі, закрэпаецца беларуская тэматыка. Адкуль зацікаўленне жыццём беларусаў?

— Я нарадзіўся ў Варшаве, але мой бацька, уся мая сям’я, паходзіць з Беларускага краю, з Орлі. І я тут выхоўваўся. Я больш цесна звязаны з гэтымі старонкамі, чым з Варшавай. Гэтыя месцы сталі для мяне крыніцай жыццёвых ведаў. Найбольш я гэта адчуў падчас рэалізацыі фільмаў Тамары Саланевіч. Яна — ураджэнка Нараўкі і большасць яе кінакарцін распавядае пра жыццё мясцовых беларусаў. І гэта набліжае мяне да ўражлівасці жыхароў беларускіх вёсак, адкуль выводзяцца і мае карані. Фільмы Саланевіч паказваюць унутраны свет чалавека. Прыгадваецца мне герой кінакарціны „Мелодыя душы”, які шукае сэнсу жыцця. Аказалася, што сляпы чалавек з Курашава знайшоў яго ў музыцы, якая дае радасць і яму само-

му, і ягоным слухачам. Уражваюць таксама фільмы пра дом для састарэлых у Ялоўцы („Ужо непатрэбны”), пра Белавежу („Крык пушчы”) ці Грабарку.

— Вы фатаграфавалі ў розных кутках свету. Як працуеца ў змененых кліматычных умовах?

— Да змены кліматычных умоў трэба прывыкнуць. Перад тым трэба падрыхтавацца, прымаць адпаведныя лякарствы ці ўколы на два тыдні да выезду і на працягу двух тыдняў пасля вяртання. Трэба мець таксама адпаведную апаратуру, якая можа працаваць у Сібіры, на Паўночным полюсе ці ў Азіі.

— Плён Вашай пабыўкі ў Азіі можна пабачыць на выстаўцы „Токіо-2000” у музеі ў Бельску-Падляшскім, а раней у Варшаве.

— Так, паказваю на ёй навагоднія святкаванні ў вялікай тэхнізаванай агламерацыі, якой з’яўляецца сталіца Японіі. Токіо ў большай ступені сімвалізуе новае стагоддзе, чым ЗША, паколькі тэхнічная думка нараджаецца ў Японіі, а пасля пераносіцца на іншы грунт. Паехаць у Японію разам з Маг-

Спасаўскія запусы

13 жніўня ў Бельскім амфітэатры адбыліся 5-я юбілейныя „Спасаўскія запусы”. Канцэрт пачаўся а 15 гадзіне абраднай часткай у выкананні дзяцей з Бельскага дома культуры, пасля якой некаторыя глядачы атрымалі ў якасці пачастунку яблык. Галоўную частку канцэрта папярэдзілі выступленні дырэктара Пачатковай школы н-р 3 Васіля Ляшчынскага і бурмістра Андрэя Сцепанюка. Прамоўцы прывіталі гасцей і спонсараў свята ды вядучых імпрэзу. Сваёй прысутнасцю юбілейнае мерапрыемства ўдасцілі прадстаўнікі урада РБ Тадэвуш Стружэцкі і віцэ-

консул Уладзімір Сінельнікаў, старшыня Беларускага саюза Яўген Вапа, пасол і старшыня БГКТ Ян Сычэўскі.

Першым выступіў грэчаскі гурт „Зорба” з Валбжыха, які прыцягнуў асабліваю ўвагу публікі. Потым на сцэне прэзентаваліся бельскія „Маланка” і „Васілёчкі”, гурт „Цаглінкi” з Ляўкова, хор Гайнаўскага дома культуры. Вялікае прызнанне публікі заваяваў калектыв песні і танца „Вербніца” з Пружан. Гледачам падабаліся жывая музыка, народныя ўборы і бравурныя танцы. Арганізатары далі магчымасць паказацца маладому пакаленню самадзейнікаў. Мар-

Хлеб усяму галава! — войту Нараўчанскай гміны, дбайнаму гаспадару — пірог святочны з беларускае мукі.

газ Kontrolny”, бельскія „Васілёчкі”... На біс паказваліся Сахоні і „Ас”, якога лідэр прабаваў замовіць дождж, размахваючы парасонам — лупатай жабкай; хоць стараўся, не ўдалося яму так разварушыць публіку, як „прымаку” Юрку Астапчуку (у гэты раз „Прымакоў” на фэсце не было, а публіка ж чакала)...

Ашаламіла выступленне лідскага калектыву Сахоняў, вельмі сімпатычнага на выгляд (тата, мама, дзве дачкі і Віталік) і прафесійна падрыхтаванага. Пані Лідзія Сахонь з сям’ёй першы раз выступіла на беларускім фэсце на Беласточчыне; раней прыязджалі ў Польшчу на агляды сямейных калектываў. Іх выступленне хоць на хвіліну развалакло хмары над школьным пля-

цам, як урэзалі „польку не французскую, а польку беларускую”. Варта запрашаць Сахоняў да нас часцей!

Народу было шмат, з усяе аколiцы, прагнага частунку духовага і цялеснага (былі і касеты, якія прадавала вабная дзяўчына з БГКТ, кнігі, часопіс „Над Нараўкай”, піўцо, кукуруза, марожанае, цукровая вата...). І цяплявага, стойкага — уляклі ад дажджу нешматлікія.

Калі ўсё кончылася, над Семяноўкай і на тры вярсты загудзелі „Czerwone koraliki” гурту „Brathanki”, песня, якая паланіла ўсю Польшчу, як аказалася ў апошні час, вянгерская. Яднаецца Еўропа! Каб толькі не уніфікавалася!

Міра Лукша
Фота аўтара

даленай Цяцёрскай дапамаглі нам спонсары. Раней на свой кошт пабываў я ў Індыі. На выстаўцы „А Гімалаі стаць” паказваў я фатаграфіі, зробленыя ў Кітаі, Узбекістане, Пакістане і Індыі. З пазнейшых паездак зрабіў я дзве выставы пра архітэктурку Пакістана, Узбе-

кістана ды Ірана. Фатаграфаванне яшчэ ў Карэі, Арменіі і Тайландзе. Найбольш для фатаграфавання спадабалася мне Японія. Там я здымаў сюжэты таксама камерай і, магчыма, з гэтага атрымаецца кароткаметражны фільм.

— Дзякую за размову.

Адна з прац Пятра Нестаровіча з выстаўкі „Токіо-2000”.

та Бабулевіч — наймалодшая ўдзельніца канцэрта і Анна Хадакоўская сваімі спевамі заваявалі публіку. Анна, вучаніца белліцэя, не першы раз выступала на такім мерапрыемстве. З багатага рэпертуару маладой спявачкі бельская публіка пачула песні „Пярсцёнак”, „Бацькаўскі зруб” і „Ты не вяртайся”. Канцэрт вялі Анна Чурак і Марк Рубашэўскі — выпускнікі белліцэя.

Арганізатар юбілейных „Спасаўскіх запусаў”, дырэктар Бельскага дома культуры Сяргей Лукашук адзначыў, што праблемай, перад якой апынуліся арганізатары канцэрта, былі грошы. На лісты з просьбай падтрымаць фінансава мерапрыемства многія фірмы не адказалі. Усё, аднак, удалося, дзякуючы ахвярнасці Ра-

ды горада Бельска, Беларускага саюза ў РП, фірмам „Унібуд”, „Максбуд”, „Польбуд”, „Экоінсбуд”, „Інвар”, агтовага склада „Крэс”, Гарадскога прадпрыемства цеплавой энергетыкі, піваваркі „Акоцім” і Стэфана Вэркоўскага.

Некаторыя гурты спыталіся ў Мельнік, дзе адбываліся міжнародныя „Музычныя дыялогі над Бугам”, што прывяло да змен у праграме канцэрта.

У гэтым годзе „Спасаўскія запусы”, нягледзячы на добрае надвор’е, не прыцягнулі шматлюднай публікі. Чаму? Пэўна таму, што бляшччаны, карыстаючыся чатырохдзённым уік-эндам, раз’ехаліся па родных вёсках дапамагчы бацькам і сваякам у жніве.

Паўліна Шафран

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Першыя справа — Мацвей Севастыянік з мамай, бабуляй і сёстрамі.

Лунала ціхая радасць

Сёлетняе паломніцтва з Беластока ў Супрасль прыцягнула процьму моладзі, школьнікаў і дзяцей. Адны ішлі кампактнай кампаніяй, часам

Многія дзяўчаты прыдбалі строй паломніцы — хустачкі і доўгія спадніцы.

паводле прыналежнасці да парафіі. У такой калоне звычайна спяваліся рэлігійныя песні і, што цікава, да моладзі, якая выразна задавала тон, падыходзілі старэйшыя паломнікі, каб разам паспяваць.

Дзеці ішлі разам з бабулямі, старэйшым сямействам або бацькамі. Яны, як і дарослыя, трымалі фасон, часам прыспеўвалі або задуменна ўглядаліся ў прыдарожныя дрэвы, уквечаныя лугі і блакітнае неба.

Надвор'е пашанцавала, як пад заказ. Супольнае вандраванне спрыяла добраму настрою. Над галовамі паломнікаў лунала ціхая радасць, духовая лучнасць.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Маладыя паломнікі ахвотна пазіравалі да здымкаў.

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Старажытныя майстры

Шмат хто з гараджанаў займаўся рамяством. Вучоныя-археологі падлічылі, што ў Полацкім княстве жылі майстры амаль ста розных спецыяльнасцей.

Ганчары рабілі з гліны міскі, талеркі, збаны, кубкі і ўсякі іншы посуд. Ткачы ткалі з ільняных і ваўняных нітак тканіны. Краўцы шылі адзенне, а шаўцы — абутак. Гарбары выраблялі шкуры. Ладзейнікі будавалі тагачасныя караблі — ладзі і стругі. Жарнасекі высякалі з цвёрдага каменю жорны, а з мяккага — вастрыльныя брускі, абразкі дыкрыжыкі.

Касцярэзы выразалі з косці грабяні, гузікі і шахматныя фігуркі, бо

старажытныя беларусы надга любілі гэтую гульню. Бондары майстравалі бочкі, дзежкі і цэбры. У кузнях працавалі кавалі.

Славіліся майстэрствам ювеліры. Яны забяспечвалі жанчын і дзяўчат рознымі ўпрыгожаннямі — пярсцёнкамі, бранзалетамі, каралямі. Беларускам здаўна падабалася насіць бурштывавыя пацеркі. Людзі верылі, што гэта спрыяе здароўю і дапамагае ад бяссоння.

Сёй-той, магчыма, думае, што нашы далёкія продкі хадзілі ў лапцях, але гэта не так. Абутак і ў гараджанаў, і ў вясцоўцаў быў тады скураны. Жаночыя і дзіцячыя чаравічкі вышывалі каляровымі ніткамі. Адзен-

не чалавека залежала ад ягонага багацця. У святочны дзень княгіня выходзіла з хорама ў вышываных золатам чаравічках і ў дзвюх падпяразаных залатым поясам сукенках-залататканках — кароткай верхняй і доўгай ніжняй. Белую шыю песцілі шырокія каралі з каштоўных камянёў, а ў валасах ззялі на сонцы залатыя або срэбныя падвескі.

Сярод усіх майстроў князь і дружыннікі асабліва паважалі збройнікаў. Яны выкоўвалі незаменныя на вайне сякеры і мячы, прычым такія вострыя, што імі можна было галіцца. У баі воіна абараняла ад варожага ўдару кальчуга. Яе рабілі з маленкіх жалезных кольцаў. Уявіце, што часам на адну кальчугу іх паграбавалася аж 60 тысяч.

Ішла слава пра полацкіх майстроў-лучнікаў. На блізкай адлегласці

Святыя покрыў над Беларуссю

Птушка белая над Краінай
сіняй —
то ахова наша і сіла...
гэта дух Святой Еўфрасінні...
гэта словы Святога Кірылы...

то ахвярнасць Сафіі Слуцкай...
і пакутнікаў Вільні даўняй...
то Святыя зямлі Беларускай
да Хрыста ўзышлі пакаянна...

Птушка белая — па-над Краем
сінім, —
барані нас ад чорнае былі...
хай асвецяць Божыя сілы
нас, што ў немачы саграшылі...
Алег БЕМБЕЛЬ

Мой тата самы смелы

Цэлы клас настаўнік азадачыў
Тым пытаннем вядомым
справедку:
— Хто з вас, дарагія дзеці, бачыў
Смелага надзвычай чалавека?

Тут адказ пачулі ад Адама:
— Хіба мой татулька самы
лепшы,
Меў адвагу сказаць нашай
маме:
„Мне цябе баяцца надаела!”
Віктар ШВЕД

Подых гайнаўскай беларускасці

Калі папытаецца выпадковага жыхара Гайнаўкі, дзе знаходзіцца Беларускі музей ён будзе здзіўлены, што такі музей існуе. Калі дапоўніце, што там знаходзіцца кіно і рэстаран „Белая ружа”, тады здагадаецца, пра што пытаецца.

Гайнаўка — невялікі горад на краю Белавежскай пушчы. Гэта месца, дзе скрыжваліся розныя веравызнанні і нацыі. У горадзе шэсць пачатковых школ і тры гімназіі, у якіх беларуская мова навучаецца як прадмет. У адным Гайнаўскім белліцэі апрача абавязковага навучання беларускай мовы выкладаецца беларуская культура і гісторыя.

У 1985 г. пачалі будаваць Музей на ахвяраванні мясцовых беларусаў і суайчыннікаў з Беларусі і замежжа. Ідэяй было стварэнне культурнай ўстановы, дзе маглі б сустракацца мясцовыя і замежныя беларусы. Музей часта называюць „Домам беларусаў свету”.

Цяпер у Музеі арганізуюцца розныя святкаванні і мерапрыемствы, пачынаючы ад Свята Незалежнасці Беларусі, на школьных гульнях канчаючы.

Калі ідзе пра інтэр’ер залаў Музея, яны не надта багатыя. У галоўнай зале Музея, дзе адбываюцца розныя мерапрыемствы, у покуці вісіць іконка, упрыгожаная народным ручніком, ствараючы вобраз шчаслівай беларускай хаты. Але сапраўднае багацце дрэмле ў людзях. Прыкладам гэтаму служыць бібліятэкарка **Наталля Герасімяк**, народжаная ў Высокім, якая ад васьмі гадоў пражывае ў Гайнаўцы. Яе марай было стаць на працу, якая не толькі была б па душы, але і прыносіла карысць беларусам. Такім месцам аказалася беларуская бібліятэка. Бібліятэка адчыніла свае дзверы 1 сакавіка 1998 года. У залежнасці ад патрабаванняў чыта-

чоў спадарыня Наталля пачала камплектаваць зборы — кнігі ад суайчыннікаў з Беларусі. Сёння зацікаўленне бібліятэкай расце з дня ў дзень. Яе чытачамі з’яўляюцца розныя людзі — вучні, настаўнікі. Старэйшыя людзі цікавяцца творами класікаў (пра сялянскае жыццё), настаўнікі патрабуюць рознага роду літаратуры, а моладзь цікавіцца гісторыяй. У бібліятэку запісваюцца ўсе, каго цікавіць беларуская справа. Бібліятэка стала месцам правядзення літаратурных семінараў „Бязмежжа”. Вынікам гэтых семінараў стала задума выдаваць літаратурна-мастацкі часопіс „Правінцыя”. Такія сустрэчы вельмі карысныя, таму што маладыя пісьменнікі з Беларусі абменьваюцца поглядамі і ўражаннямі з польскімі калегамі. Часта вынікам такіх семінараў ёсць выхад у свет кніг беларускіх аўтараў на польскай мове. Пяні Наталля, як кіраўнік бібліятэкі, праводзіць урокі беларускай літаратуры і стараецца раскрыць усё тое, што цікавае і вартаснае, на што не хапае месца ў школьных праграмах.

У гэтым годзе (10-16 ліпеня) музейнай бібліятэкай быў арганізаваны рэйд вучняў пачатковых школ і гімназій па навакольных мясцінах. Мэтай рэйду было зацікаўленне дзяцей гістарычнай і культурнай спадчынай нашых продкаў, сабранне і вывучэнне фальклору, знаёмства з даўнейшым жыццём і абрадамі.

Спадарыня Наталля думае яшчэ стварыць пры бібліятэцы тэатр, зацікавіць моладзь беларускай мінуўшчынай. У рэпертуар увойдуць матэрыялы сабраныя ў час пошукаў сваіх карэнняў па родным краі.

І як сказаў У. Караткевіч: „Хто забыў сваіх продкаў — сябе губляе. Хто забыў сваю мову — усё згубіў”.

Анна САДОЎСКАЯ

Чый сабака разумнейшы?

— Мой сабака, — кажа Вера, — Ведае ўсяго багата. Лапай адчыняе дзверы, Уваходзячы дахаты.

— Пахвалілася заўчасна, — Запырчыла тут Мая, — А мой мае ключ уласны І ім дзверы адчыняе!

Віктар ШВЕД

Польска-беларуская крыжаванка № 35

Запоўніце клеткі беларускімі словамі.

Hart	▼	Rycerz	▼	Smola	▼	Jan	▼
		Tur				Kwit	
▶							
Cud	▶			Piesek	▶		
Dar				zdrobniale			
▶			Jard				
			Klin	▶			
		Opłata	▶				

Адказ на крыжаванку н-р 31: Мур, пар, банан, мак, лён, амяла. Губа, рака, хваля, анёл, рана.

Лялечны тэатр Гайнаўскага дома культуры і яго кіраўнік Вольга Андраюк.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Як кум у кума гасцяваў

(беларуская народная казка)

Прышоў да аднаго гаспадара кум; сядзіць ён дзень, два, тыдзень, месяц. Абрывзеў ён Богу і людзям: есць як конь, а рабіць не хоча! Гаспадар падумаў ды рашыў шукаць рады ў аканоме.

— Ратуй мяне паночку. За кумам месца ў сваёй хаце не находжу.

— Ну, я ўжо яму штуку зраблю. Прыйду пад акно і спытаю, дзе ён, то скажы што няма.

— Добра.

Пайшоў мужык дахаты. Неўзабаве і аканом пад вакно пад’язджае.

— Пятрук!

— А што, паночку?

— Які гэта ў цябе валачай у хаце?

— Э-э, то мой кум, але няма яго, ужо пайшоў дахаты.

Той кум пад печ схаваўся, а аканом кажа:

— А-а, шкада! Пан хацеў сабакі патравіць крыху, — і паехаў.

Ледзь ён не ад’ехаўся, так кум высадзіў галаву з-пад печы, глянуў туды-сюды і кажа:

— Добры кумочку, саколе, адвязі мяне хутчэй дахаты!

— Добра, але хіба цябе ў мяшок усаджу, бо як аканом угледзіць, то табе будзе і мне.

— Куды хочаш усадзі, толькі адвязі мяне!

Кум завязаў мяшок, ускінуў на воз і павёз да двара. Ужо каля гумна маргнуў на аканоме, паказаў на мяшок ды паехаў.

А за дваром даганяе акном і пытае як наўмысна:

— А што там вязеш, Пятрук?

— Жыта, паночку, жыта пасеяць.

І аканом пачаў жарыць бізуном па мяшку, ды і за кожным разам кажа:

— Радзі, Божа, жыта, радзі, Божа, авёс, пшаніцу, гарох, грэчку, ячмень...

А той маўчыць! Як ад’ехалі гаспадар развязаў мяшок і кажа:

— Вылазь, уцякай, бо як аканом пабачыць, то яшчэ лепш дасць.

— Ах! Добра, кумачку, добра. Добра, што аканом пра гародня насенне забыўся, бо ўжо не вытрываў бы! Ну, на мяне пара. Не дурны я ехаць да цябе другі раз.

І пайшоў, як куля!

Дырэктар ПШ н-р 4 у Беластоку ўручае ўзнагароду Каралю Заборскаму за поспех у матэматычным конкурсе.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Сорак тры гады іграў

Уладзіміра НАЗАРКУ знае амаль усё старэйшае пакаленне, якое вырастала між Гарадком і Нараўкаю. Вясельныя бацькі з вялікім гонарам інфармавалі, што згадзілі яго аркестр, бо гэта гарантавала выдатнае гуляння. Цяпер Уладзіміру Назарку 62 гады, а іграць перастаў ён пяць гадоў таму, калі пажаніў сваіх дзяцей. Яго жыццё цесна звязана з музыкай, якая запаланіла яго душу з наймалодшых гадоў.

Інструментальнаму мастацтву Уладзімір Назарка вучыўся саматужна. Калі яму было сем гадоў, бацька прывёз з Трасцянікі васьмібасавы нямецкі гармонік.

— Як музыкі рабілі ў Олькі Дамброўскай, — успамінае, — я дабягу і слухаю. Прыходжу дахаты і сам прабую. І дзень часам трэніраваў, аж мусіў дабіцца свайго.

Пасля бацька купіў яму ў Рудні чорны гармонік. Бывала, дапамагаў ён бацьку смалу з кубкаў выбіраць:

— А мне іграць хочацца! Як прыйдзем палуднаваць, то я нават рук не мыў, а за гармонік хапаўся.

Пасля аж у Белях дванаццацібасавую клавійную гармонію купілі:

— Такая радасць была! Па вясельнях, забавах паехаў.

Але і той гармонік хутка замалы аказаўся. Паехалі з бацькам у Беласток, там сястра на фабрыцы працавала і яна на раты ўзяла. Купілі тады польскую „Музу”, васьмідзесятку.

— Прывёз і паехаў па вясельнях. Па тыднях не вяртаўся. Астатнюю ноч як іграеш, то здаецца, каб хто ў патыліцу даў.

Крыху ў Баршчэве, у калектыве іграў. Гармонік далі з БГКТ з Міхалова, але здаў яго і на сваім іграў.

— Пасля новы, стодваццацібасавы нямецкі „Weltmeister” купіў; яго мо з дзесяць гадоў трымаў. Ігралі ў Сушчы на вясельлі — нас чатырох было: Рысек Казбярук з Кухмоў, Янэк Лясота з Семьяноўкі і Вітэк Несцярук з Тарнопалля. Вясельле ў хаце было, а гулялі ў стадоле ў суседа; гукаўзмацняльнікі мелі. Стала на свет брацца, адпачыць трэба. Гаспадар кажа: „Нідзе не пераносце інструментаў, хай стаяць, я замкну”. Мы згадзіліся і пайшлі спаць. Праспаўшыся заходзім: гукаўзмацняльнікі і рэпрадуктары стаяць, Янкава „Муза” стаіць, а майго нямецкага няма! А гаспадар,

60 тысяч гледачоў

Шэсцьдзесят тысяч з паловаю глядзяць кожную нядзельную раніцу ў Беластоцкім тэлебачанні перадачу нацыянальных меншасцей *Самі пра сябе*. Такі рэзультат навейшага (чэрвеньскага) апытання незалежнага Цэнтра даследавання грамадзянскай думкі ОВОР.

Паводле гэтых даных, *Самі пра сябе* — самая папулярная (пасля інфармацыйнага выпуску *Obiektyw*) праграма Беластоцкага аддзела Польскага тэлебачання. *Obiektyw* у будні дзень глядзяць 64,4 тысячы асоб, але ў суботы і нядзелі колькасць гэтая радыкальна расце і складае адпаведна 115 ды 128 тысяч.

Для параўнання, з іншых перадач толькі *Panorama Suwalsko-Lomżyńska* набірае 50 тысяч гледачоў. Паланійную перадачу *Łączy nas Polska* глядзяць 48,2 тысячы чалавек, агляд апошніх падзей *Tudzież w Obiektywie* — 41 тысяча, кароткія рэпартажы з рэгіёна, якія трансляюцца напераменку з цыклам *Znane Nieznane* — 38,9 тысячы, *Magazyn Rodzinny* — 38,7 тысячы, сельскагаспадарчую перадачу *Wieści* — 36,3 тысячы. Каля трыццаці тысяч гледачоў маюць спартыўныя, культурныя, матарызацыйныя праграмы ды *Magazyn Interwencyjny*.

Здзіўляе малая колькасць гледачоў праваслаўнай перадачы *U źródeł Wiary* — толькі 6,4 тысячы. Паводле чэрвеньскага апытання дакладна столькі ж асоб глядзіць каталіцкую перадачу. Здзіўляе таму, што доследы, якія праводзіліся восенню мінулага года паказвалі, што праваслаўная перадача мае чатыры разы больш гледачоў за каталіцкую. Толькі тады вынікі даваліся не ў тысячах, а ў працэнтах. Тады на праваслаўную перадачу настаўленых было звыш сарака працэнт усіх тэлевізараў, а на каталіцкую — толькі дзесяць. Паколькі тыя праграмы амаль па-суседску, дык было б здзіўным, каб такая вялікая розніца ў працэнтах давала аднолькавы вынік у тысячах. Або, каб на працягу паўгода так памяняліся сімпатый гледачоў.

Вяртаючыся да тэлеперадачы нацыянальных меншасцей *Самі пра сябе*, варта прыпомніць, што выходзіць яна ў эфір па нядзелях, а восьмай раніцы. Кожны тыдзень 15 минут у ёй займае беларуская частка і 10 — украінская. Кожны другі тыдзень паяўляецца літоўская, а раз у месяц татарская, руская і ромская праблематыка.

(ак)

аказалася, бярозавым кічкам дзверы залажыў.

Вярнуўся Уладзімір Назарка без гармоніка дахаты і аж слёзы ў вачах закруціліся.

— Больш музыкантам не буду! — рашыў.

А людзі едуць, просяць.

— Раздумаўся я: буду купляць!

Паехаў на рынак, а там толькі мала. Адзін знаёмы кажа: У мяне ў хаце ёсць, а грошы патрэбны, бо дачку замуж выдаю. Пайшлі да яго, купіў Уладзімір Назарка той гармонік, прывёз дахаты. А тут людзі чакаюць, бо паехаў гармонік купляць!

Зноў у Сушчы паехалі. Пытаюць там:

— Найшоў?

— Найшоў, але на рынку.

Ігралі ў Плянтах:

— Наехалі баршчавякі і далі *на лямях*. Я акардэон выхапіў і ў лес, стаімо. Рана заходзім, а там ад столі да зямлі печ разабрана — так цэгламі кідаліся!

На Улянцы адзін учапіўся гармонік парэзаць.

— Заплаці мне грошы, — кажу яму, — і рэж.

А той не адступаў, то яму на другі дзень як удзялілі баршчавякі!..

— Усяляк у жыцці бывала: і добра, і кепска. Заедзем, бывала, на вясельле, людзей многа і адзін кілішак на ўсіх. Пачынае маршалак, пасля бацькі, маладыя і так пайшло па чарзе. А талеркі — хто іх бачыў! Пасля зойдзеш у хату, а там ні душы няма, а за стадолаю — там сядзіць, там сядзіць... Бо мяса недаварана было.

— У Зубачах вясельле было, хлопец з Ляўкова, што пасля бацькошкам у Новай Волі быў, жаніўся. Ігралі мы на пляцоўцы. Ноччу казалі перапываць, маладую забіраць. Мы забралі інструменты, але педаль ад бубна забылі. Рысек забег, а хлопцы кажуць: „Выкуп — два літры!” Пайшлі да бацькі маладое, а ён адказвае, што ў іх такая мода і дзе хоч той выкуп бяры. Пайшлі ляўкоўскія хлопцы па педаль

і бойка завязалася. Мы ў прычэпу, а тыя за намі каменнямі. Я тады зарок даў: „Без хлеба буду, а туды не паеду!”

— У Крапіўне вясельле было, зімою, з нашага боку хлопец быў. Выпілі, маладую перапываюць. Усе сталы вынеслі, а толькі адзін пакінулі. Абрус заслалі і чатыры мужыкі селі. Перапілі маладую. Нас цэлу ноч пратрымалі, ніц не далі. І рана нічога не думае. І так сюды, у Юшкаў Груд, прыехалі. А тут, як далі гарэлку і закуску, то думалі, што людзі пазабіваюцца — так елі, такое смачнае было!

— Цяпер іграюць такія, што падклад у органы ўстаўляюць і толькі пальцамі перабіраюць. Нядаўна ў Бандарах вясельле было. Іграў на электронных арганах хлапчук, мо з пятнаццаць гадоў. Я пару чарак выпіў і пайшоў паглядзець. Пытаю: „Ты за музыканта вывучыўся? Вымі падклад і так зайграй!” Адрозу да мяне прыпалі: „Абсядзьце, дзядзьку, што гэта вас абходзіць?” Такую музыку, кажу, то я і ў жыда найду; хай пальцамі зайграе! А што я пакажу, кажа хлопец, калі я не знаюся на гэтым!

— У чатырнаццаць гадоў я ўжо *настаячыца* паехаў па вясельнях. Сорак тры гады іграў. Не было суботы ні нядзелі, каб не іграў. А і ў аўторак, бо ксёндз у аўторак вячаў. У праваслаўных адыграеш і да католікаў адрозу едзеш. Усё мусіў ведаць, каб на „дзень добры” зайграць. Сам словы складваў. А ўсяго дзевятнаццаць гармонікаў меў праз свае рукі.

Цяпер Уладзімір Назарка не іграе на акардэоне, паказвае на жывот — завялікі, перашкаджае. Сеў ён за органы, зайграў. Якая адметная музыка паплыла, адрозу душа мне звухнулася і нейкая энергія ў нагах адазвалася. І не дзіва, што Уладзіміра Назарку расхоплівалі на вясельлі і забавы: яго саматужна вытанчанае інструментальнае мастацтва давала нашым людзям непаўторную душэўную асалоду.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ
Фота аўтара

Юныя пажарнікі сябруюць

Пры кляшчэлёўскай добраахвотнай пажарнай камандзе (ОСП) дзейнічае юначая каманда. Яе заснаваў пару гадоў таму і вядзе Мікалай Кас’янюк. У Дабжыневе-Вялікім каля Беластока ў тамашняй школе існуе маладзёжная мяшаная каманда ОСП, якая працуе пад кіраўніцтвам настаўніцы Ірэны Бруй.

У чэрвені г.г. абедзве каманды сустрэліся ў Кляшчэлях. Дабжынеўскія маладыя пажарнікі наведлі тамашнюю новую школу, мясцовы касцёл і царкву ды купальны басейн за мястэчкам. Апрача гэтага дзяўчаты і юнакі з Дабжынева-Вялікага ездзілі на дзяржаўную мя-

жу з Беларуссю ў Полаўцы, дзе ёсць гранічны пераход. Пасля экскурсіі ў Полаўцы ўдзельнічалі яны ў супрацьпажарных практыкаваннях. А далей былі гульні ля вогнішча ды пячэнне каўбасак.

Экскурсія ў Кляшчэлі вельмі спадабалася вучням з Дабжынева. Дамовіліся яны сустрэцца тут яшчэ ў часе канікулаў, у жніўні.

У ліпені юныя пажарнікі з Дабжынева і Кляшчэляў сустрэліся ў лагеры ў Дакторцах над Нарвай, які арганізавала Ваяводскае праўленне ОСП у Беластоку. Сюды прыехалі на пабыўку таксама дзеці з Літвы. (яц)

Заўчасна ўміраюць

Таленавітыя і здольныя людзі чамусьці заўчасна ўміраюць. Нядаўна спасцігла нас смутная вестка, што памерла адданая і выдатная беларуска Тамара Саланевіч, родам з Нараўкі, якая ніколі не адраклася сваіх родных каранёў і з сваімі людзьмі заўсёды гутарыла на роднай мове. Яна была выдатным журналістам і рэжысёрам Польскага тэлебачання, майстрам кароткіх фільмаў. Такі чалавек да глыбокай старасці рук не апускаў бы і заўсёды была б плённая праца і поспехі. І тут, ва ўзросце 62 гадоў, Яна адышла ў вечнасць.

Мікалай ПАНФЛЮК

Жніво

Язычніцка-міфалагічныя ўяўленні
вобразаў ураджаю

ў хрысціянскай культуры беларусаў

Сучасная мастацкая культура Беларусі, асабліва народная творчасць, у большай ці меншай ступені прасякнута адгалоскамі язычніцтва. Асабліва трывала ўтрымліваецца ў народнай памяці старажытная міфалогія; пакланення прыродзе, дзе галоўнымі аб'ектамі былі багіня маці — Зямля, бог Сонца, бог грому і маланкі Пярун і інш. Народныя з'явы і аб'екты ўвасаблялі Ярыла, Палявік, Дамавік, Вадзянік. Змены ў прыродзе, важнейшыя падзеі абзначалі і адлюстравалі Вясна, Радаўніца, Купала, Каляда, Масленіца, Дзяды. З прыняццем хрысціянства старажытныя звычаі і абрады спалучыліся з хрысціянскімі. Язычніцкае свята вясны Вялікдзень злілося з хрысціянскай Пасхаю (Уваскрэсеннем Хрыстовым), Каляда — з Раджаством Хрыстовым, Сёмуха — з Тройцай і днём Святога Духа, Ярыла — стаў Юр'ем, Пярун — прарокам Ільёю. У такім арганічным спалучэнні яны і дайшлі да нашага часу. Адмыслова перададзены ў дэкоры тканых і вышываных вырабаў і мелодыі беларускіх народных песень.

Вобразы ўраджаю і ўрадлівасці ў славянскіх плямёнаў часоў язычніцтва былі вельмі важнымі ў кульце жніва. Усё пачыналася з Ярылы, які лічыўся богам урадлівасці і жыццёвых сіл прыроды. З прыняццем хрысціянства яго месца заняў святы Юрый-Пераможца, Юрай, Юр'я, Ягорый. Так у народнай свядомасці святы Юрый-Пераможца стаў сялянскім заступнікам, апекуном поля, нівы, ураджаю. Вобраз Ярылы ці Ягорыя шматаблічны, як шматаблічная вясна. Таму і ў народным ткацтве вобраз Ярылы ўвасоблены многімі ўяўленнямі. Адзін з іх паказвае яго на кані, маладым, прыгожым... на бе-

лым кані, у белай мантыі. На галаве ў яго вянок з веснавых палявых кветак, а ў левай руцэ трымае ён жменю жытніх каласоў. Наступіла зліццё двух вобразаў у адзін — абаронца сям'і Пераможца на кані і абаронца ўраджаю з калосем жыта.

Часцей сустракаюцца больш умоўныя сімвалы Ярылы, звычайна ў выглядзе арнаментальных разеткаў з прамянямі, якія адыходзяць убок, прычым гарызантальныя прамяні крыху большыя (іл. 1).

Пэрсанажы, якія дапамаглі Ярыле ў захаванні веснавога зерня і пераўтварэння ў калосе жыта на жніво былі Жыцень, Спарыш і Багач.

Папулярным сімвалам ураджаю з'яўляецца Жыцень у выглядзе ромба, ад вуглоў якога адыходзяць па два стылізаваныя жытнія каласы, нагадвае дажынкавы вянок, які сімвалізаваў паспяховае заканчэнне жніва. Таму Жыцень шанавалі ў народзе, да яго звярталіся па дапамогу ў песнях, поцілках. Характэрна, што некаторыя ткачыкі называлі Жыцень Жнівенем (іл. 2).

Калі канчалася жніво, на апошняй ніве пакідалі лапкі жыта — „дзедаву баряду”. Тады клікалі свайго або суседняга дзеда і дажыналі апошнія каласы ў дажынкавы сноп Жыцень. Перавязаўны чырвоным паясом сноп давалі дзеду ў рукі, а на галаву клалі вянок з каласоў. Маладыя дзяўчаты, жанчыны тады браўліся за рукі і хадзілі вакол дзеда карагодам спяваючы:

*Прыдзі, прыдзі да нас,
ураджай Жыцень,
прынясі нам ураджай, Багач:
жыта на ніве, бабкі капамі,
на гумне снапы стагамі,
у клеці зярняты парамі,
на стале булкі — вазамі.*

Потым вянок-Жыцень клалі на галаву дзяўчыне, якая збіралася замуж, а сноп-Багач уручалі жанчыне, ідучы спявалі жнівеньскія песні:

Прыспары мне, Спарыш,

*і ў доме, і ў полі,
і ў гумне, і ў двары,
і ў клеці, і ў печы,
і ў клеці карабом,
і ў печы пірагом.*

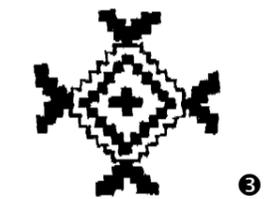
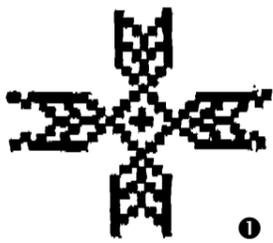
Спарыш нёс ураджай і поўныя засека збожжа, дабрабыт у гаспадарцы. Узор мае выгляд разетки з васьмі моцна стылізаваных каласоў. Лісты-каласы крышку аддалены ад цэнтральнай разетки. Спарыш — значыць здвоены. На многіх тканых і вышываных вырабах Спарыша суправаджаюць і іншыя сімвалы ўраджаю — Рай, Ніва (іл. 3).

Селянін ствараў прыгожы, мудры, паэтычны фальклор, песні, музыку, святы, абрады, прымаўкі, казкі і легенды. У іх апяваецца прырода і праца. Вось, якая легенда пра Палевіка бытуе ў народзе. Ідуць два падарожнікі галодныя, халодныя і стомленыя. На шляху зашумела ніва спелага жыта, у якім стаяў статны Палявік. Падарожнікі папрасілі хлеба але Палявік паглядзеў на рукі і сказаў:

„Толькі працавітыя рукі возьмуць хлеба, колькі панясуць”. Палявік, гаспадар нівы збожжа, што як махне правай рукой — расце і таўсее сцябло, махне левай — наліваецца колас. Страсяне галавой — уся ніва ўсцілаецца залатымі снапамі. Узор Палевіка трансфармаваўся ў геаметрычны арнамент з квадратаў і іншых фігур.

Будзе хлеб расці, калі дождж ісці. У гэтай народнай прымаўцы ёміста выяўлена значэнне дажджу для прыроды ў цэлым і ўраджаю. Кропля ці дажджынка мае выгляд квадрата з чатырох трохвугольнікаў пастаўленага на вугал. Хоць чатыры элементы дажджынкы падобныя, нясуць свае прызначэнне. Адзін трохвугольнік забяспечвае ўраджай жыта на ніве, другі — захоўвае сена на лузе, трэці — пільнуе паўнаводнасці рэк, чацвёрты — даглядае добрую драўніну ў лесе.

У цеснай сувязі з узорам дажджу знаходзіцца ўзор Вялікага Сонца. У свядомасці селяніна спалучэнне сонца і даж-

Мала месцаў працы

У чэрвені 2000 года ў Павятовай установе працы ў Гайнаўцы зарэгістраваных было 2 669 беспрацоўных, сярод якіх толькі 352 асобы мелі права на ўспамогу з дзяржаўнага бюджэту. За ўвесь месяц прапанаваных было толькі 49 новых месцаў працы. У агульным падліку ўзровень беспрацоўя ў Гайнаўскім павеце склаў каля 10%. Найбольш беспрацоўных зарэгістраваных было ў горадзе Гайнаўцы (1 443) і гмінах Нарайка (249), Нарва (200) і Чаромха (188), а найменш у гмінах Чыжы (65) і Дубічы-Царкоўныя (88).

— Зарэгістраваныя беспрацоўныя не адлюстравваюць рынку працы, бо некаторыя людзі без працы ўвогуле не рэгіструюцца. Самая вялікая колькасць жыхароў рэгістравалася ў нас у пачатку 1999 года, калі ў сілу ўступіў закон, які даў магчымасць зарэгістраваным беспрацоўным карыстацца страхаваннем на выпадак хваробы, — сказала кіраўнік Павятовай установы працы ў Гайнаўцы Ірэна Врублеўская.

Многім жыхарам вёсак цяжка жыць з сваіх гаспадарак, але яны не рэ-

гіструюцца ва ўстановах працы, бо застрахованы ў Касах сельскагаспадарчага грамадскага страхавання (КРВС) і не разлічваюць, што знойдуць працу ў прамысловасці. Самае вялікае беспрацоўе ў чэрвені было сярод людзей без адукацыі, з падставовай і прафесійнай адукацыяй (1 713 асоб). Цяжка таксама было знайсці працу асобам з сярэдняй прафесійнай і агульнаадукацыйнай падрыхтоўкай (895). Найменш зарэгістраваных беспрацоўных было з вышэйшай адукацыяй (64). Самую вялікую колькасць сярод беспрацоўных састаўляла моладзь ва ўзросце 18-24 гадоў (каля 30%), якая нядаўна закончыла вучобу. Людзей, якія ўжо працавалі, работадаўцы прымаюць больш ахвотна.

Праграмы дапамогі беспрацоўным накіраваныя да маладых людзей. Зараз выпускнікам школ, якія не могуць знайсці працу, не гарантуецца грашовая ўспамога. Аднак працаўнікі ўстаноў працы раяць, дзе яны могуць шукаць работу і вучаць, як весці сябе ў час пошукаў працы і размоў з уладальнікамі

прадпрыемстваў. За першае паўгоддзе 2000 года з Павятовай установы працы ў Гайнаўцы накіравалі 11 асоб на абітурыенцкія стажыроўкі і 26 выпускнікоў прынялі на працу на аснове абітурыенцкіх дамоў, якія гарантуюць фінансаванне часткі іх зарплат з Фонду працы. Увольненыя з працы жыхары Гайнаўскага павета могуць разлічваць на грашовую ўспамогу на працягу 6 месяцаў, калі за апошнія 18 месяцаў перапрацавалі прынамсі 365 дзён і няма для іх адпаведнай работы.

За першых 6 месяцаў з гайнаўскай установы працы накіравалі 142 асобы да інтэрвенцыйных работ і 17 чалавек да публічных. За апошнія 3 месяцы 48 асоб накіраваных было на курсы абучэння патрэбным на рынку прафесіяў і курсы абслугоўвання камп'ютэраў. Найбольш асоб абучалася прафесіяў каўбасніка і электрычна-газавага зваршчыка.

— Зараз арганізуем больш курсаў, у час якіх людзі абучаюцца канкрэтным прафесіяў, бо пасля іх больш беспрацоўных знаходзіць работу. Абслугоўванне камп'ютэраў з'яўляецца цяпер толькі дадатковай умеласцю, а да працы патрабуецца асноўная прафесія, —

джу — зарука добрага ўраджаю. Багаты ўраджай гэта вялікае залатое зерне, да якога патрабавалі павагі і пашаны. Сімвал зерня ў народнай мастацкай творчасці мае выгляд крыжыка, які амаль заўсёды дапаўняецца рознымі элементамі.

Завяршэннем жніўных абрадаў з'яўляўся хлеб. Не дзіва, што гэтая пашана адлюстравана і ў арнаменце. Матыў хлеба набыў выгляд шматграннікаў — кругоў ці ромбаў, устаўленых адзін у адзін. Гэты матыў вельмі пашыраны ў ткацтве, вышыўцы народнага адзення, аздабленні бытавых вырабаў (іл. 4).

Звычайныя сімваламі маглі адлюстравваць усё, што іх хвалявала, цешыла. Складаныя законы прыроды яны раскрывалі проста і лёгка на палотнах, але для сябе толькі знойдзенай расшыфраванай зразумення: ромбы з адросткамі — сімвал Зямлі і Сонца, устаўленыя адзін у адзін — пачатак вясны. Цікава, можа сярод шматлікіх узораў народнай мастацкай творчасці трапіцца нам арнамент яшчэ нерасшыфраваны, які будзе несці ў сваёй змястоўнасці магічную сілу жыцця.

Івона МАРЦІНОВІЧ

заявіў намеснік кіраўніка Павятовай установы працы Марк Рошчанка.

Гайнаўская ўстанова працы супрацоўнічае з 316 працадаўцамі, сярод якіх самымі вялікімі з'яўляюцца Акцыянернае таварыства „Фурнэль” з Гайнаўкі, Сельскагаспадарчы прадукцыйны кааператыв „Рольмак” з Макаўкі і суполка „Пронар” з Нарвы. У першым паўгоддзі г.г. працадаўцы прыслалі ва ўстанову працы 398 прапаноў. Найчасцей да фізічнай працы патрабаваліся мужчыны. Жанчыны састаўляюць больш чым палову беспрацоўных на Гайнаўшчыне, а з ліку 518 людзей, якія не працавалі звыш двух гадоў, было ажно 399 жанчын.

— Хаця наш павет не ўключаны да рэгіёнаў, у якіх асабліва цяжка знайсці працу, то ўсё ж такі на нашым рынку цяжкія абставіны. Працадаўцы менш ахвотна прымаюць на працу жанчын, бо мала ў нас лёгкай прамысловасці, — паведаміла працаўнік Галіна Галёнка.

У параўнанні са студзенем 1999 года, калі ў сілу ўступіў закон аб страхаванні беспрацоўных на выпадак хвароб, колькасць людзей без работы на Гайнаўшчыне ўтрымліваецца на тым жа ўзроўні.

Аляксей МАРОЗ

Агонь ды вада, вайна... Братабойня. Падаткі. Гара... Усялякія плягі руйнавалі і руйнуюць народ!

Уцячы ад плягі

— Я з польскае веры пайшла за мужам у рускую. Добры быў Янак да жыцця, багаты, харошы як лялька. На двое дзяцей пайшла. Цяпер, калі ўсе мае каталікамі парабіліся, адна праваслаўнай не засталася, вярнула-ся ў сваю веру.

— Мазурэ майго Янку забілі на рускага Міколу, у сорак пятым, у маі. Чатыры труны ў царкве ў Патоцы стаялі.

Янка Малашэўскі — здымак з нямецкага папярта.

Марыся, якую па-каталіцку называлі Маняй, Малашэўская, 1919 года нараджэння, жыве ў блёку ў Бандарах. Яе вёску, Гарбары, залілі вадою. Людзі з Боўтрыкаў, Будаў, Лукі мусілі пакінуць сваё. Гаспадарку спадарыня Марыся мела вялікую, дастала М-4, ды дзе ж аплаціш у такі час. А ў кавалерцы — цесна, ды і ўнук стаў жыць у яе, дык няма дзе і павярнуцца. А чалавек прывык да прасторы! А сын будуюцца там, ля вады. Садок пасадзіў, хату вельку зверху зрабіў хораша, усё бляхай цынкавай панакрываў, а на рэшту — сілы не мае каб узяцца. Сам руйнуе сабе жыццё, радзіну развальвае. А чацвёра іх, дзяцей **сваіх** Марыся выгадавала — двое родных, двое мужавых!

— 56 год з таго мая ідзе, як яго няма. Янка Малашэўскага, сына Сцяпана і Кацярыны. У трыццаць год яго забілі, за тое, што праваслаўны. Перажыла! А што іх было! Як цёмная хмара стаялі ў вёсцы. Як запальвалі Патоку, то спачатку кінулі ракеты чырвоную ды зялёную. Падымалі салому, падпальвалі стрэхі хатаў. Ад дыму нічога відна не было. Усю вёску хацелі знішчыць, каб ано палякі засталіся. Толькі адна руская хата не згарэла. Гэты мазуры хацелі, каб **Польска** правая была. Эркаэм мелі, аўтамат, вінтоўкі, вазы. А патронамі былі паперавязваны о так, і о так. Я дзяцей павыкідала на лонку, на мурог...

Меў Янка з першай жонкі сынка і дачку, Юрка і Зося. З Марысяй пазнаёміліся на вяселлі, яшчэ пры жончыным жыцці. Маню пасваталі за кавалера, а яна кажа не, але за такога, як ваш брат, пайшла б! Бо ж харошы быў, не наглядзецца, і мілы такі, людскі. Да жыцця добры. Нарадзіла яму Марыся Зіну і Янка. Амаль пяць год разам пра-жылі. Калі тое стала, Зіне было тры гады, малому два месяцы...

— Забілі тады падсолтыса, солтысавага сына, паручніка, майго, брата... Бабу прывялі біць. Адному прастрэлілі нагу. Страляніна была, як на фронце. Ой-ой! У вайну так не было, як немцы стаялі, адыходзілі. Паручніка забралі, бо ён жыв быў. Раздзелі яго дагала, як маці нарадзіла, здэкаваліся з цела. Людзі ў поле ішлі, вясна...

...Ведаем, хто забіваў. Сустрэкаліся потым. Адзін, з Багнюкоў, пасля вазіў малако ў малачарню ў Міхалове. Сам

Марыя Малашэўская.

мне прызнаўся, як падвозіў. Разгаварыліся. Я, каб пісьменная была, то іначай з ім гаварыла б! А гад! А чаго майго мужа біў?!

...Куды ж мне ісці, калі ўсё спалена? Вярнуўся быў мой брат з Нямецчыны, дзе рабіць мусіў. Прыехаў на ровары. Кажы, забяру цябе дадому з дзецямі, буду пасабляць, пакуль падраснуць. Толькі не плач. Прыехалі браты, сабралі на дзве фуры ўсё маё. А па мужавых дзяцей прыйшла з Каўпакоў родная баба з цёткай, забраць дадому. Дом адзін стаяў, Раманчуковы, плоту кавалак. Ухапіліся тыя дзеці за баляскі, крычаць: нікуды не пойдзем — куды наша мама, туды і мы! Ды куды ж ім ісці, як не да радні? Я спачатку закрычала на іх: „Вонце, заменкі! Куды мне з вамі ехаць?! Ваш бацька не жыве, ці вы мне патрэбны! Што я ў 27 гадоў зраблю з чатырма дзецямі?!“ А пасля сама сябе па лоб: што я кажу тым сіроткам?! А ці я ведаю, хто будзе маіх гадаваць, калі б раптам мяне не стала?! Адзеў іх усіх мой брат і на воз усе чацвёра пасадзіў.

Вёска яшчэ дапальвалася. У хаце праваслаўных суседзяў, што засталася, хлеб мелі. Нажавала я хлеба, у пялюшчку ўвязала, у рот малому ўсадзіла, каб не плакаў, каб хоць пераехаць Гараймова. Бо там, у тых мазуроў, тыя забойцы трымаліся, там іх кармілі. Прыляцелі рускія, збамбілі той маёнтак. Пабралі іх. Гналі іх цераз вёску, рукі ўсе трымалі о так, галовы пазгіналі; гналі іх на Заблудаў. Але не ўсе вярнуліся.

Паўтара года плакала. І цяпер яшчэ плачу на ўспамін. Чацвёра сіротак! За-жыла я гора, ой, зажыла, пакуль іх выхавала, абрабіла гаспадаркі сваю і мужаву (за 20 кіламетраў ад Гарбароў). Дзецям была і за тату, і за маму. Трапляліся і кавалеры, і ў прымы хацелі прыходзіць, але я „не“ сказала. Адзін у мяне Янка быў.

А цяпер якое *пражыцце*? Якое яно ёсць, калі папраўдзе адзін жывеш? Старэйшыя павучыліся, у Беластоку ў блёках жывуць. Дачка ў Альхоўцы, сын во тутака. Будуюцца. Божа, малюся, каб адумаўся, каб уразумеўся. Жыццё ж трэба шанавець, дзякаваць Богу за тое, што маеш! Ды людзям так цяжка было і ёсць — усе гэтыя плягі руйнуюць і ломяць жыццё чалавечыя...

Міра ЛУКША

У гадавіну бітвы пад Грунвальдам

У ліпені адзначалася 590 гадавіна бітвы пад Грунвальдам. З той нагоды ў дзень перамогі войск караля Ягайлы над крыжаносцамі арганізаваўся злёт моладзі. Апрача польскай удзельнічала літоўская, беларуская і ўкраінская моладзь. Выступалі прэзідэнты Польшчы і Літвы, дэманстравалася інсцэнізацыя гістарычнай бітвы.

Успомнілася мне мінулае. Сорак гадоў таму я ўдзельнічаў у злёце з нагоды адкрыцця Грунвальдскага помніка. Паехаў я на злёт з арганізаванай Саюзам вясковай моладзі экскурсіяй. Гайнаўская група налічвала чатырнаццаць асоб. 3 ліпеня 1960 г. спецыяльным цягніком выехалі мы з Беластока. У Аструду дабраліся пасля 17-ай гадзіны. Там чакалі нас грузавыя вайсковыя аўтамабілі (два тыдні мы карысталіся вайскавай кухняй і транспартам). Нас перавезлі ў лагер над возерам Шэлэнг-Велькі.

З Беласточчыны прыехала 360 асоб. Камендантам нашага лагера быў намеснік старшыні Ваяводскага праўлення СВМ Міхал Недзведзь. Гайнаўскую групу ўзначальваў Анатоль Скарбіловіч.

Жылі мы ў палатках, займаліся ў гуртках зацікаўленняў. Працавала фатаграфічная, радыётэхнічная, культурна-асветная ды іншыя секцыі. Я займаўся ў радыётэхнічнай. Там пазнаёміўся з шыфрамі і алфавітам Морзе. Навучыўся працаваць на рацыі РБМ. Пасля заканчэння навучання быў экзамен і нам выдалі пасведчанні.

Весела было ў маладзёжным лагерах. Штовечар арганізаваліся танцавальныя вечарыны, глядзелі мы кінафільмы, вывучалі песні ды гулялі. Памятаю, як 8 ліпеня арганізавалася вечарына з нагоды Дня дзяўчат. Прыехала да нас у госці шмат моладзі з навакольных лагераў. Калі я сядзеў разам з сябрамі пры вогнішчы, падышоў да мяне адзін з удзельнікаў нашай групы і сказаў, што мяне нехта шукае. Хутка выявілася, што шукае мяне Міхась Смалярчук з Малашэвічаў, што каля Тэрэспаля, ураджэнец Кузавы.

Даўно не бачыліся, бо Міхась знайшоў сабе працу на перагрузачнай чыгуначнай станцыі ў Малашэвічах і дамоў рэдка заглядаў. Калі мы амаль усё перагаварылі, я запытаў сябрука, як ён дабраўся да нашага лагера, бо ён перада мною сядзеў у адных трусіках. „Возера пераплыў“, — усміхаючыся заявіў. Я зразумеў, што ён не жартваў. Пасля гэтага здарэння майго калегу выключылі з лагера за п'янку (возера шырынёю больш 300 метраў пераплыў у нецвярозым стане) і парушэнне лагерай дысцыпліны.

У палове ліпеня перамянілася надвор'е. Пайшлі дажджы і мы не выходзілі з палаткаў. 13 ліпеня наведаў нас генерал Бардзілоўскі з Польскага Войска

Прыезд цара

Расказ Рыгора НАСУТЫ з Ціванюкоў.

Мая мама, якая яшчэ дзеўкай жыла ў Янове каля Нараўкі, хадзіла пехатою ў Белавежу, як цар Мікалай II прыехаў, каб яго пабачыць. Многа моладзі хадзіла.

Ехала надта многа брычак на пару коней, усе аднолькавыя былі і невядома было, у якой ехаў цар. Каля палаца цар з хлопчыкам і жонкай вылез з брычкі. Быў ён не надта высокі, ся-

і генерал Новэк з Чэхаславацкай арміі. А 15 ліпеня, у дзень слаўтай бітвы, я паехаў з сябрамі ў Табож, а адтуль у цэнтральны лагер у Мельне, дзе паглядзелі байдарачныя саборніцтвы.

17 ліпеня засела ў маёй памяці навечна, паколькі быў гэта дзень адкрыцця помніка на палях Грунвальда. Разбудзілі нас а 4 гадзіне раніцы. Снеданне на скорую руку, затым размяшчаемся ў грузавых вайсковых аўтамабілях і едзем пад Грунвальд, сорак кіламетраў.

Па дарозе наглядаўся вялікі рух. Людзі ехалі на фурманках, матацыклах і роварах, ішлі пешшу. Мы прыехалі на дзве гадзіны да ўрачыстасці. Гадзіна адзінаццатая. На ганаровай трыбуне займаюць месца І сакратар ЦК ПАРП Уладыслаў Гамулка, старшыня Рады Дзяржавы Аляксандр Завадскі, прэм'ер-міністр Юзэф Цыранкевіч, генералітэт і замежныя дыпламаты. Пасля афіцыйных выступленняў моладзь дала прысягу на вернасць Айчыне, затым адбываецца дэманстрацыя авіяцыйнай тэхнікі. Нізенька над трыбунай пралятаюць верталёты. Затым „кукурузнікі“, бамбардзіроўшчыкі, а ў канцы рэактыўныя штурмавікі.

Закончылася афіцыйная частка адкрыцця помніка, пачыналася мастацкая частка. Але мне не прыйшлося аглядаць усіх выступленняў мастацкіх калектываў. На 14 гадзіну назначаны быў ад'езд у лагер. Шкада было пакідаць мнагалюдны і рознакаляровы на-тоўп моладзі.

19 ліпеня, на шаснаццаты дзень нашага прабывання ў лагерах, вяртаемся дамоў. Запамяталася мне „зялёная ноч“ — апошняя ў лагерах. Большасць моладзі нашай групы пайшла на танцавальную вечарыну да сяброў з Жэшаўскага ваяводства на процілеглым беразе возера. Засталіся нямногія. Камендант лагера назначыў вартаўнікоў і забараніў хлопцам заходзіць у палаткі дзяўчат. Я знаходзіўся ў групцы вартаўнікоў.

Каля поўначы пачуўся страшэнны крык. Я выскачыў са сваёй палаткі. У мой бок бег у трусіках Вітальд Мікульскі, старшыня Ваяводскага праўлення СВМ, з ліхтарыкам у руках. Нішто не ведаў, што здарылася. Калі пачалі разглядацца навокал, дык угледзелі апушчаную палатку. Хлопцы адвязалі з калочкаў вяртоўкі, а брызент апаў на слячых дзяўчат. Пасля гэтага здарэння мы праверылі ўсе палаткі, а хлопцам, якія знаходзіліся ў рамантычным настроі са сваімі нарочнымі, загадалі перайсці на свае месцы.

Раніцай вайскоўцы адвезлі нас на чыгуначную станцыю ў Аструду. Адтуль цягніком шпарым у Беласток. Апошнія позіркы на цудоўны краявід. Бывай, гасцінная мазурская зямля, краіна тысячы азёраў.

Уладзімір СІДАРУК

рэдняга росту, апрануты ў цывільную вопратку зялёнага колеру. Кароны на сабе не меў. А за імі ішла ахова ў вайсковым з бліскучымі пагонамі. Усе крычалі: Ура! Народу было столькі, як на вялікім сабранні. Людзі, каб цара пабачыць, чапляліся на драўляны плот кругом палаца. Плот паламаўся і людзі пападалі. Царскі сын крычаў:

— Тата, сматры, як народ падае!
Прыпыніліся і смяяліся сын і жонка. Пасля царская світа пайшла ў палац. Увесь народ разышоўся.

Запісаў Аляксандр ВЯРБЦКІ

Дзе бяда?

Наша тэлебачанне, радыё і газеты пастаянна бубняць, што ў Расіі, у Беларусі і Літве страшэнная бяда. Там людзі на некалькі месяцаў не атрымліваюць зарплаты, не маюць за што купіць хлеб, не гавораць ўжо пра мясныя вырабы.

Я, бываючы ў Беластоку, ніколі не абміну базару па вуліцы Юравецкай. Заўсёды там прайдуся, а мае вочы аж разбягаюцца, калі падзілюся на прадаўцоў і тавары. Туды можаш пайсці голы і галодны, а усё там набудзеш, танней, чым у нашых крамах. Вось, для прыкладу, цэны некаторых тавараў. Паўлітра гарэлкі ці брэндзі — 8-10 злотых, цыгарэты ад 50 грошаў да 2,50 злотых (у залежнасці ад гатунку), запалкі — 50 грошаў за дзесятак. Сыр, масла,

смятана — на 65% танней ад нашых. Спадніцы, нагавіцы, блузкі ці кашулі — у 60% танней. Свядзёлкі, малаткі, абцугі, цвікі прадаюцца за бясцэннак. Перад уваходам на базар стаяць аўтамашыны заходніх марак з усходнімі табліцамі. Штодзённа такія машыны шпарца па вёсках і яны толькі ратуюць сялян таннымі таварамі.

Калі нашы сродкі масавай інфармацыі гавораць пра бяду за ўсходняй мяжой, якія мне ў гэта не хочацца верыць. Бо хто ж адтуль прыедзе, заўсёды акуратна апрануты і на добрай машыне? На маю думку, у нас людзі жывуць горш, асабліва сяляне па вёсках, рабочыя па гарадах і пенсіянеры. Вядома, так не скажаш пра бізнесменаў і дзяржаўную эліту, якую становішча дзяржавы і радавых грамадзян папраўдзе не цікавіць.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне! Сніцца мне, што я ў абутковай краме. Свецяць вельмі прыгожыя лямпы. Падае абутак прадаўшчыца ў жоўта-крэмавым касцюме. У краме ёсць вітрына, а там розныя-розныя боты, туфлі, сандалі. Яны выгледныя і вельмі прыгожыя. Найпрыгажэйшы ўсё ж абутак Шоля. Я пытаюся, ці ёсць мой нумар. Прадаўшчыца пабегла на склад і правярыла. Няма, кажа.

Я пачала шукаць іншыя туфлі. Думаю, можа знайду нешта добрае. І сапраўды, знайшла. Скураныя, на абцасіку. Во з такіх, кажа прадаўшчыца, мусіць, будзе ваш нумар, бо я сабе адлажыла.

Праз нейкі момант яна прыносіць мне сандалі жоўта-бэжавага колеру. Ужо я хацела іх прывесці, але бачу, што яны нейкія як бы брудныя. Не то, што былі яны запыленыя ці ў балоце. Не, проста яны выглядалі так, быццам нехта іх ужо насіў. На падэшве выразна быў відаць бруд пад пальцамі. Былі, адным словам, заношаныя.

На гэтым мой сон скончыўся. Чытаючы тваю рубрыку, Астроне, я заўва-

Хто дбае, той мае!

Мікалая Шведа ведаюць у Чаромсе як саліднага прадпрымальніка. Ён з'яўляецца ўласнікам пякарні ў Нурцы, а тры разы ў тыдні (аўторак, чацвер і суботу) прыедзе з хлебам у пасёлак. Ягоны хлеб смачны і недарагі, а булачкамі, асабліва з начынкай, кліенты аб'ядаюцца.

Калі за 500-грамовы бохан кляшчэлеўскага хлеба плацім 1,10 зл., дык спадар Швед прадае 700-грамовы бохан па 1,20 зл. Столькі ж каштуе 1 кілаграм чорнага хлеба з бляшкі.

— Я прадаю хлеб па аптовай цане плюс ПДВ. Ніякай накруткі, — гаворыць прадпрымальнік з Нурца. — Адна гандлярка з Чаромхі прапанавала мне пастаўляць у ейную краму хлеб па такой цане, каб ёй атрымалася 35 грошаў прыбытку (на адным бохне). Я не згадзіўся, бо сам такога прыбытку не маю.

Пастаянныя кліенты ведаюць, што да аўтамабіля за хлебам трэба ехаць перад

жыла, што ты пра абутак пішаш шматзначна. То, на тваю думку, ён правяшчае добрае, то кепскае. Скажы, калі ласка, што можна правяшчаць мой сон?

ЛІДКА

Лідка! Сапраўды, абутак у сне можа мець рознае значэнне. Наогул правяшчае ён падарожжа. Калі сніцца прыгожы і чысты абутак — дарога будзе ўдачная. Калі абутак у сне брудны — будзе цяжкая дарога. Быць у сне босым ці ў парваным абутку — хвароба ці беднасць.

Цяпер гэтыя вывады прымяраем да твайго сну. Ты была ў краме з самым розным абуткам. Быў ён выгледны і прыгожы. Здавалася б, свет, цудоўны і заманлівы, клікаў цябе ў прыемнае падарожжа. Але не! Ты хацела купіць туфлі Шоля, але няма твайго нумара. Нешта камплікуецца з гэтым падарожжам.

Ты знайшла іншыя туфлі — скураныя, на абцасе. І ўжо ўцешылася, што будзе што купіць (мо будзе ўдалае падарожжа!), але ж тут бачыш, што нехта цябе ашукаў пры гэтым. Туфлі тыя, што прынесла прадаўшчыца, былі брудныя, заношаныя. Такое, бадай і падарожжа будзе.

АСТРОН

дзевятай, бо пасля хлеба можа не хапіць. Асабліва ў суботу.

Неаднойчы чуўся заклад чарамшукоў у адрас пекара, што позна прыедзе і мала тавару прывозіць. На гэта спадар Швед з усмешкай адказвае: „Я не зьяваю, з Нурца выязджаю раненька, каб на час паставіць хлеб у Мілейчыцы, Дубна і Вульку-Выганоўскую, затым у Вульку-Тэрахоўскую. Каля дзевятай прыеджаю на рынак. За адзін выезд прадаю каля 800 бохнаў хлеба і столькі ж булачак, гэтых апошніх не заўсёды хапае. Такую норму я прадаю ў Нурцы за цэлы дзень”.

Вось як справа маецца. Некаторыя ўласнікі прыватных пякарняў наракаюць, што хлеб залежваецца (у Бельску-Падляшскім, напрыклад, чэрствы прадаваўся па 50 грошаў), а ў Нурцы разыходзіцца ды часам не хапае. А ўсё таму, што прадпрымальнік шкуру не лупіць з кліента. У рыначнай эканоміцы гэта асноўная справа.

Уладзімір СІДАРУК

Хто прывязе, той выкідае

Гмінную звалку ў Орлі трэба неадкладна закрыць. Яна старая, замнога ў ёй адпадаў, якія пагражаюць навакольнаму асяроддзю. Як бы на смех, узвышаецца яна над наваколлем.

Сяляне, палі якіх мяжуюць са звалкай, занепакоеныя, паколькі смецце ляжыць непасрэдна на грунце і ў глебу пранікаюць вадкія нечыстоты. На перапоўненай звалцы смецце ўтрамбоўваюць без прыкрыцця іх ізаліруючым матэрыялам. Ад перапоўненасці знішчылася агароджа і смецце вывальваецца па-за звалку (на здымку). Часта здараецца, што нехта падпальвае смецце. У красавіку г.г. ад гарэччай звалкі заняліся мяжуючыя з ёю палі. Пажар гасілі пажарнікі з Орлі і Бельска. У маі гарэлі аўтамабільныя шыны, а ў чэрвені — смецце.

У 1998 г. увайшоў у сілу новы закон аб ахове натуральнага асяроддзя, які забавязвае самаўрадавыя ўлады стварыць праграму аховы асяроддзя на сваёй тэрыторыі. Паводле яго, да канца 1999 г. звалкі смецця павінны былі быць мадэрнізаваны. Войт гміны лічыць, што яго ўстанова законаў прытрымліваецца. Аднак інспектар па будаўніцтве Ілья Мартыновіч лічыць, што пашырэнне тэрыторыі цяперашняй звалкі немагчымае. „Хто прывязе, той выкідае, — кажа ён. — Шчасце, што не прывозяць смецця з аптэк ці бальніц”. На яго думку, трэба знайсці іншую развязку, але гэта залежыць ад самаўрада.

Міхал МІНЦЭВІЧ
Фота аўтара

Непатрэбныя стаўбы пры дарозе

Ужо нікому, па ўсяму відаць, непатрэбныя тэлефонныя стаўбы стаяць на парукіламетровым адрэзку дарогі ад скрыжавання з шашой Нарва — Заблудаў — Беласток у Ванева (Нарваўская гміна). Раней, вядома, служылі яны для тэлефоннай сувязі і былі неабходныя. Але ж цяпер праводы па-сучаснаму закапаныя ў зямлі, а стаўбы як стаялі пры дарозе так і зараз там стаяць. Шмат іх.

Такія драўляныя тэлефонныя стаўбы сустрэнем таксама пры дарозе з Навага Ляўкова ў Плянту (Нараўчанская

гміна). Яны таксама непатрэбныя. Толькі перашкаджаюць земляробам, калі трэба араць поле або касіць на ім збожжа.

Пяць забытых — гэтым разам жалезабетонных стаўбоў знаходзіцца побач бензастанцыі ЦПН у Новым Ляўкове. Раней тут была база мясцовага Пункта механізацыйных сельскагаспадарчых паслуг. Будзе больш за дзесяць гадоў як гэты пункт ліквідавалі. З пляцоўкі забралі трансфарматар, але стаўбы пакінулі. Яны нікому непатрэбныя? (яц)

Як размеркаваць?

Сяляне Бельскага павета атрымаюць кармавую дапамогу. У пачатку жніўня Бельскае павятовае стараства ветліва паведаміла гмінныя ўлады, што Управа павета размеркавала тры вагоны цюкаванай саломы (21 тона), перададзенай парафіянамі з Дабрамежа Ніжнесілезкага ваяводства ў якасці гуманітарнай дапамогі сялянам пацярпелым ад прымаразкаў і засухі. Па

Палічылі звяроў

У Кнышынскай пушчы на тэрыторыі Надлясінства Жэдня палічылі некаторых птушак і звяроў. Налічылі, між іншым, 10 ласёў, 399 аленяў, 918

3,5 тоны атрымаюць гміны Бельск-Падляшскі, Боцькі, Вышкі і горад Бранск, а па 1,5 тоны — гміны Рудка, Бранск і Орля. Далей стараства просіць перадаць спіс сялян, якім неабходна дапамагчы.

У Арлянскай гміне дапамогі чакаюць 220 сялян, якім трэба 834 тоны сена, 213 тон сіласу і 242 тоны саломы. Як тут бесканфліктна размеркаваць гэтыя няшчасныя паўтары тоны саломы?

Андрэі НАЗАРЭВІЧ

сарнаў, 347 дзікоў, 18 ваўкоў, 2 рысі, 21 барсук, 115 куніц, 321 ліс, 496 зайцаў, 10 фазаноў, 319 курапатак, 150 рабчыкаў, 46 андатраў, 26 выдраў, 60 баброў, 38 янотаў і 10 норак.

(яц)

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ул. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максі-

мюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ул. Skłodowa 9, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wplat na prenumeratę na IV kwartał 2000 r. upływa 5 września 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 37,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 50,40), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (58,80), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (68,60), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (78,40), Australia — 6,30 (88,20). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Nіwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Ровар.

Фота Міры ЛУКШЫ

Гімн Беларусі

Мы — беларусы, самі бязвусы,
Але ж наш бацька калгасны вусат,
Ён незаменны, добрасумленны,
Ён дапаможа пайсці ўсём назад.

Прыпеў:

Нам отражает свет солнца плешина,
С нею светло нам и пасмурным днём.
Царствуй на славу, супермужчина,
Мы за тобою до гроба пойдём.

Мы ўсе — авечкі, ён — воўк бяспечны,
Нас трэба пасвіць, ён — лепшы пастух.

Ён і кіруе, ён і гадуе,
Мы — кветкі ў полі, а ён як лапух.

Прыпеў

Ён усё працуе, сіл не шкадуе,
Кабы нам лепей галодным спалось
Мы ўсе багаты мараю святой,
Каб і яму жа так сама жылось.

Прыпеў

Юрась Антонавіч С.
14.06.2000 г.

Карчма ў старога Язэпа (<http://www.pig.minsk.by/karczma>)

Двухлітарная крыжаванка

1		2		3		4
	6			5		1
	3	5	6			
7	8				9	
	10					
11					12	13
		14		15		
	2					
16				17		4

ў Казахстане, 4. хваробатворны пачатак, 6. рух адасаблення ад пануючага веравучэння, 8. падпора балкона ў выглядзе мужчынскай фігуры, 9. бой тарэадо з быком, 11. невялікае памяшканне спецыяльнага прызначэння, 13. жулік, ашуканец, 14. горад у Германіі між Эрфуртам і Хемніц, 15. страва з дробных утушаных кавалкаў мяса.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія

Гарызантальна: 1. непрышчэпленая пладовае дрэва, 3. умацненне эмацыянальнай выразнасці мовы, якое дасягаецца зменай інтанацыі і выкарыстаннем розных рытарычных фігур, 5. японскі порт на захадзе Кюсю, 7. моцны крык з плачам, 9. воўк ёй не таварыш, 10. горад у Паўночнай Ірландыі, 11. Імануіл, нямецкі філосаф (1724-1804), 12. старшая ад валета, 14. Эрнеста дэ ла Серна, „Чэ“, лацінаамерыканскі рэвалюцыянер (1928-67), 16. прырода, 17. спявак, што акампаніруе сабе на гусях.

Вертыкальна: 1. частка сутак ад усходу да захаду сонца, ласкальна, 2. доўгія заплечыя разам валасы, 3. рака

на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 29 нумара

Гарызантальна: абоз, Алтай, асілак, круг, струп, Івянец, бензбак, дудар, наркотык, калектар, валун, палеаліт, тырада, чэмер, поза, качэлі, ясень, каса.

Вертыкальна: Алатау, палуба, Бярэзіна, загіб, кізак, мяцеж, пераклад, Вашкевіч, Дака, дыля, атол, Юкан, Арканзас, атэіст, уменне, выган, парэй, лапкі.

Рашэнне: **Смерць нікога не забывае.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радошку** са Свебадзіцаў і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Напой для файнага пенсіянера

У што можна верыць у наш час? Нават у навуку цяжка, на ёй апірацца. Тое, што было праўдай, можа праз паўдня не быць. Весткі пра навінкі хоць бы генетыкі чутны амаль кожны дзень, зараз жа пасля іх адкрыцця. А хімія, матэматыка, інфарматыка!.. Мо ўрэшце дойдучь, што гэта не само па сабе стварылася і развілася ад бяздумнае клеткі да інтэлігентнага арганізма, а Вышэйшы Інтэлект гэта ўсё задумаў і рэалізаваў? І што гэта тое, што мы створаны на яго падабенства, даводзіць нас да ўразумення, да адкрыцця сапраўднасці і вяртання да пачатку? І ўсё гэта ў пошуку шчасця, бо ж на тое маем сваё кароткае жыццё, каб яго скаштаваць і навучыць смакаваць яго іншых. І каб жыць як найдаўжэй у здароўі, карысці і з мілымі душы пачуццямі.

Мой сябра Яська Зайчык, хоць па ім не відна адразу, любіць жыць. Любіць смачна з'есці, парабіўшы ўволю (хоць пенсіянер; цяпер робіць тое, што любіў раней, аж да асалоды), і пагуляць таксама. Але без шаленства — сам ён чалавек памяркоўны, статны, пастаянны ў поглядах. У паводзінах джэнтльмен, манеры ў яго не мужыцкія. Паголены, пастрыжаны (не лысы ж!), апрануты чыста, мо не надта модна, але колькі таго форсу трэба сталаму чалавеку! Ну, вядома, папулярны ён сярод дам усякай масці — і старэйшых, і маладзейшых, ды і зусім маладых, якія ставяць яго за прыклад сваім мужам, бацькам ці суседзям. Асабліва суседкі, адкуль аўдавеў, спаглядаюць на гэтага апетытнага старэчу лакома. Мо толькі адна, Верка Сцяпуліна, што шукае сабе пару, прыныцыпова Яськам не цікавіцца — шукае каб старога якога дагадаваць, грашавітага каб пенсіянера, нямоглага — каза, а такі, як Яська, жыць доўга будзе! А хай яе! Хай такога і шукае, і знойдзе, гена раённая!..

Упадабала Яську асабліва адна таякая, з раёна Бэма ў Беластоку, Верка таксама, на яе Ванда кажуць. На мой погляд, файная. Сам Агаце сказаў, што харошая яе тая каляжанка, дык аж ускіпела. „Мо памянеш мяне на яе, га?!“

Дзе ж там сваю Агату мяняць буду! То ж я без Агаты зусім не Вандал! То ж цябе, Агата, кажу, кахаю разам з тваёю душою рагатаю! Пасівела пры мне, я пры табе лысець натуральна пачаў. Мы як дзве палавінкі яблычка! А што Яська дагэтуль не знайшоў свае паловы, бо ж і з Галінкай ягонаю не вельмі яму ўдалося... Спачуваць яму трэба і спрыяць у пошуках!

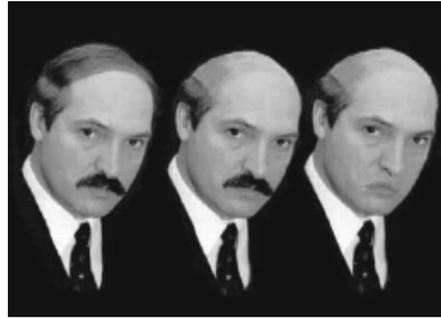
Сустрэкацца сталі Яська з Веркай. І, бачу, слабее наш сусед, бегаць стаў па дактарах. На стукі ў сэрцы наракае, на гіпертанію. Задыхка хапае яго на ўсходах, не спіцца ночамі... А што гэта з чалавекам робіцца! То ж дбае пра здароўе! Усё жыццё не курыў, не злоўжываў спіртным... Ужо і бегаць перастаў паміж блокамі вечарком ў спартыўным касцюме... Злякаліся мы з Агатай — не дай Бог, страцім такога файнага суседа...

Але ўсё добра атрымалася. Зайшоў нядаўна да нас увечары Яська, вясёлы, бадзёры. „Я ўжо здаровы!“

А ўсё праз тое каханне. І праз біялогію, хімію, фізіку... І фізіялогію. Задумала Верка выкарыстаць дасягненні навукі, для таго, каб пакахаў яе наш Яська палымяна, гарача, па-юнацку. Стала была паіць яго ці то парашком, ці то зеллем, дасыпаным у гарбату. Пачастуецца Яська, і сам не свой. Сэрца б'ецца яму ў грудзях як ашалелае, але ж справа не ў адным сэрцы. Узіраецца Верка, што то з сябрам робіцца, але ж не тое бачыць, чаго яна хоча. Пратрывае Яська крыху за сталом, пагаворыць, і дахаты імчыць, пакутаваць у адзіноце. І не спіць, і баляць яму розныя органы. Звоніць яму Верка, пытаецца, як сябе ён адчувае, а салодкія словы, што яна яму ў трубку нашэптвае, толькі яго раздражняюць... Урэшце дадумаўся, што тут штосці не так. І на сустрэчы паслаў кабетку на кухню па пячэнне, а сам шклянкі памяняў. Сам сышоў хутка, наракаючы на здароўе. І пазваніла яму Верка праз гадзіну. Раўла, праклінала! Вось сабе, значыць, так дагадзіла! А магла такога чалавека звесці з жыцця вынаходствамі сучаснае навукі!

Вандал АРЛЯНСКІ

„Даўціны“ старога Язэпа

Ляцяць у самалёце па-над Магілёўшчынай Лукашэнка і Антановіч (былы міністр замежных спраў). Антановіч адкрывае партаманет і выкідвае 100 долараў ЗША.

Карчма ў старога Язэпа (<http://www.pig.minsk.by/karczma>)

„Даўціны“ Андрэя Гаўрылюка

— Янка, чаму сварышся з жонкаю на вуліцы?

— Бо яна не любіць сваркі дома.

***

У лекара:

— У мяне вам дзве навіны: добрая і дрэнная. Ад каторай пачаць?

— Ад дрэннай.

— Я памылкова ампутаваў вам здаровую нагу.

— Божа мой! А тая другая?

— Што ты дзелаеш? — пытае Лукашэнка.

— Ды вось, знойдзе які-небудзь сялянін — узрадуецца.

Лука падумаў, дастаў свой партаманет і выкінуў стос грошай.

— Пусты будучы шчаслівы сто беларускіх крысьцяня.

— Хай узрадуецца ўвесь беларускі народ, — мовіць пілот, адчыняючы бомбалюк, на якім стаялі Лукашэнка і Антановіч.

***

— У нас поўдзярэўні за прэзідэнта!

— А астальныя?

— Какія астальныя?

Карчма ў старога Язэпа (<http://www.pig.minsk.by/karczma>)

— Не турбуйцеся: ваш муж знайшоў ужо пакупніка на вашы туфлі.

***

На пастарунак убягае мужчына:

— Прапала мне жонка!

— Калі?

— А мо з месяц таму.

— І вы толькі цяпер пра гэта нас паведамляеце?

— Бо, бачыце, раней я ў такое шчасце не мог паверыць!